

Fra serien: *Set Nedefra*

Af Jørgen Olsen

EN 'BETRAGTNING' OM, -----

----- H. C. ANDERSEN (1805 - 1875)

Indholdsfortegnelse :	Indledning: -----	side 1
	Barndommen: -----	side 1 - 5
	København 1819 - 1822: -----	side 5 - 8
	Slagelse/Helsingør/Kbh. 1822 - 28: --	side 8 - 10
	Årene 1828 til 1840: -----	side 10 - 15
	Årene 1840 til 1850: -----	side 15 - 20
	Årene 1850 til 1860: -----	side 20 - 22
	Årene 1860 til hans død i 1875: -----	side 22 - 28
	Appendiks: -----	side 28 - 29

INDLEDNING

Hans Christian Andersen født i Odense den 2. April 1805. I det følgende benævnt som H.C. -- Kom fra fattige kår, og ud af en familie med dårlige sociale forhold. Det er et eventyr i sig selv, at han overhovedet fik den anseelse og berømmelse han fik, ud fra datidens samfundsforhold. Han var 'anderledes' end de andre i hans barndom. Han blev drillet meget, det vi i dag kalder 'mobbet', For han havde noget i sig, som 'de andre' ikke havde eller blot forstod. Men det har der altid være mange børn der har haft. Men H.C. formåede ihærdigt at overvinde ydmygelserne, og sætte sig et mål om, at blive 'berømt'. Han blev det virkelig. Ja, han blev endda verdensberømt. Utroligt, men han formåede 'at give alt i sig', ud fra hans individualitet. -- Sådan vil jeg sætte 'pointen' op, omkring det fantastiske der ligger bag hans livsforløb. Mange andre af datidens kendte digtere, havde en 'anden' indgang til deres livsforløb. De havde det måske fra den 'lærde' verden, måske endda med en position, f.eks. fra præsteverdenen. --- Men H.C. kom fra det måske usleste sociale lag. Her en afrundet 'indledning' med citat fra ham selv, udtrykt i 'Mit livs Eventyr':

'Mit liv er et smukt eventyr, saa rigt og lykosaligt ! havde jeg, som dreng, da jeg fattig og ene gik ud i Verden, mødt en mægtig Fee, og hun havde sagt: 'vælg din Bane og dit Maal, og da, efter din Aands Udvikling, og som det fornuftigviis maa gaae til i denne verden, beskytter og fører jeg Dig !' min Skjebne kunde da ikke have været lykkeligere, klogere og bedre ledet, end den er. Mit Livs Historie vil sige Verden, hvad den siger mig: der er en kærlig Gud, der fører Alt til det Bedste. ---

BARNDOMMEN

H.C.'s mor hed Anne Marie Andersdatter og var født i 1768. Hans far hed Hans Andersen født i 1782 og var uddannet skomager. De blev gift 2. februar 1805. I 1806 fik han bevilling som skomagemester, også kaldet friskomager. Men det blev til fattige kår. Han fik aldrig det lille værksted til at løbe rundt. Herudover var han 'piber', hvilket betød, at han var medlem af Odense Borgerbevæbnings Musikkorps. Han var ud af en musikalsk familie og måtte bruge alle 'talenterne' for at skaffe føden til familien. -- Anne Marie havde en datter før hun blev gift med Hans. D.v.s. således en halvsøster til H.C. Det var det der hed et 'uægte' barn, et udtryk der har sin oprindelse fra tysk jura, og kan på dansk bedst udtrykkes som 'uægteskabeligt barn'. Det lyder jo også bedre. Denne datter blev født i 1799, således 6 år før H.C., og fik navnet Karen Marie. Som hendes far er udlagt Pottemagersvend Daniel Rosenvinge. Men han havde flere 'uægte' børn at betale til, og Anne Marie ville ikke have med ham at gøre. --- Men forholdet mellem H.C. og halvsøsteren Karen Marie, blev aldrig godt. Det lykkedes også at holde hende helt ude af sit offentlige liv, medens han levede.

Det vi i dag forbinder med H.C. Andersens hus, på hjørnet af Bangs Boder og Hans Jensens Stræde, var oprindeligt hans mormors bolig, Anna Sørensdatter. Hun fik i alt fire børn med fire forskellige mænd. Alle på 'kant' med loven. Selv var hun 'på kant' med loven flere gange. Hun fik da også et tugthusophold, begrundet i at hun nu havde tre 'uægte' børn, og således betegnet som 'utugtig'. Dog slap hun i første omgang, ved at tage tjeneste som 'amme', men da mælken slap op, var der ingen vej udenom. Hun havde på det tidspunkt tre børn, hvoraf Anna Marie var den ældste, og omkring 8 år. I fængslet traf hun igen en mand Jens Pedersen, som tilbød at gifte sig med hende. De fik senere endnu et barn.

Men da Anna Marie ventede sig sin datter i 1799, boede hun netop en tid hos hendes mor i det omtalte 'kendte hus'. Det må således antages, at H.C.s halvsøster blev født der. En anden mulighed er dog, at hun nok har opholdt sig hos moderen, men født barnet hos hendes tidligere 'herskab' Rasmus Iversens i Hans Jensens Stræde tæt ved. --- En tre år yngre søster til Anne Marie ved navn Christiane, ernærede sig som bordelværtinde i København. De to var de eneste der var tilbage af Anna Sørensdatter fire døtre. Anna Marie havde ernæret sig som vaskekone, hvilke hun fortsatte med efter ægteskabet med Hans. Historien om familiens forhold tilbage i tiden er lang og kaotisk og præget af dårlige sociale forhold. -- H.C. har da heller aldrig omtalt sin mors familie særlig meget, men måske nærmest søgt at skjule de faktiske forhold. Men da han i 1845 digtede om '**Pigen med Svovlstikkerne**', da var det med inspiration fra det han kendte til om sin mors opvækst.

Det stod lidt bedre til omkring den fædrene slægt. Især farmoderen Anne Cathrine Nommesdatter, gift med hans farfar Anders Traes Hansen. Familien var kommet til Odense i 1788 fra Gelsted. Tidernes ugunst fik dem til at søge ind til byen. Det tyder på de har haft et lille landbrug, samtidig med at Anders var skomager. Desuden var han meget dygtig til træskærerarbejder, og skar de fineste figurere, ofte meget fantasifulde. Det antages at han på grund heraf, har fået 'tilnavnet' Traes, der byder 'træ'. Hans var således 6 - 7 år da de flyttede til Odense. De købte hus i Porsestræde nr. 14, således tæt ved kvarteret omkring Bangs Boder og Hans Jensens Stræde. Farfaderen Anders Hansen fik arbejde som skomagersvend. Han var ansat hos skomagermester Christian Holst, og selvom der er en beretning om, at han af 'mester' blev indklaget for politiretten, så forekommer historien næppe særlig alvorlig. Anders havde meddelt sin mester, at han ikke kom på arbejde mere, p.gr. af uenighed om løn. Anders blev pålagt omgående at gå i arbejde igen, så forholdet kan ikke have været særlig påvirket af situationen. Noget tyder endda på et udmærket forhold, idet H.C.'s far Hans, kom i lære som skomager i 1794, kun 11 år gammel.

Men beretningerne fortæller, at H.C.'s farfar endte som sindssyg på det tidspunkt H.C. vokser op. -- H.C. var bange for sin farfar berettes det. Hans farmor dækkede over farfaderens tilstand. Men om denne farmor skal vi se lidt mere om. I H.C.'s levnedsbog fra 1832 omtaler han hende som en blid og from kvinde med megen 'selvfølelse'. -- Hun har ganske enkelt fyldt H.C. med direkte usandhed om slægt og ophav. Man kan kalde hende en 'løgner', men måske også en 'digter'. Hun udlagde bl.a. sin egen bedstemor til at være af 'stand' og at have levet med en fornem mand af 'familie', nemlig familien Nummesen. Der forekommer en teaterdirektør af samme navn på datiden. Desuden at hendes bedstemor havde levet i Kassel i Tyskland, og været en rig mands datter, men af kærlighed til en 'comediant' (en skuespiller), havde forladt sin familie og endte i fattigdom.

Hele historien er usand for at sige det mildt. Virkeligheden var, at denne 'comediant' reelt var postridder Søren Jensen fra Assens, og at den 'adelige dame' fra Kassel, blot var en fattig pige der hed Karen Nielsdatter, ligeledes fra Assens. Således altså H.C.'s tipoldeforældre. --- Det eneste der er sandt i farmoderens fortælling til H.C. er slægtsnavnet Nommesen. For der har været et forhold mellem de der her udlægges som 'adelig dame fra Kassel' og den omtalte 'comediant', og 'produktet' heraf således H.C.'s oldemor, som endte som fattiglem i Doktors Boder i 1799, og som senere blev overført til Gråbrødre Hospitalets bygninger som nabohus til det hus H.C.'s forældre boede i fra 1807. Det er således bemærkelsesværdigt at farmoderen ikke har fortalt H.C., at hendes egen mor, således H.C. oldemor, havde boet i nabohuset frem til sin død netop i 1799, således få år før H.C. blev født. Og hvorfor har H.C.'s far ikke fortalt herom ?

-- Og sådan er der så meget !! Men H.C. bragte et tykt slør hen over sit eget ophav. --- Og hvorfor dog ?? Og så kan man sige, var farmoderen blot en 'løgner', eller var hun reelt en 'digter' der i sidste ende 'flygtede' fra sig selv over i 'digtning', for hvad er 'digtning' andet end en 'flugt' fra det virkelige. --- Ja således måske den 'flugt' mange søger i livet, og som gjorde H.C. til den berømte 'digter'.

Da H.C. blev født var han meget svag. Han blev derfor hjemmedøbt, som i øvrigt var ret almindeligt på datiden, idet børnedødeligheden var stor. Nok var han født den 2. april 1805, men blev først indført i kirkebogen da han var 'stærk nok' til den officielle dåb i St. Hans kirken, nemlig den 16. april samme år. -- Selv beretter H.C. om den overlevering han har fået om fødsel og tiden derefter, at faderen sad ved moderens seng og læste højt af Holberg. Det må således antages, at faderen har haft interesse og opmærksomhed på litterære emner. Moderen kunne ikke læse eller skrive. Desuden var hun meget overtroisk, og lyttede ofte til 'kloge' koner og 'spækvinder'. -- H.C. blev påvirket heraf, og gennem livet var der mange forhold han var bange for.

Ved fødslen omtales det, at forældrene ikke havde noget sted at bo, men senere på året søgte Hans om bevilling som 'friskomager', altså selvstændig skomager med eget værksted. Vi ved han fik det og i januar 1806 fik de bopæl i Holsedore nr. 330. Senere på året i Klaregade 310, og et år senere i maj 1807 i Klinkenberg nr. 646. Det var således det sted H.C. voksede op, og hvor han boede til han som 14 årig rejste til København. Men i virkeligheden indenfor et meget snævert afgrænset lokalområde i byen, Tæt ved hele familiens liv gennem en lang periode.

Selvom familien var fattig, så var der trods alt flere penge at gøre med, end hos mange andre i kvarteret. Anna Marie fik sikret, at H.C. kunne komme i skole. Nok var hun ikke 'lært', men hun var et kærligt menneske, og holdt meget af sin eneste søn. Hun ville ikke have, at H.C. blev slået. Han kom i Poge skole, men en dag var han blevet slået af sin lære. Da han kom hjem og fortalte det, tog moderen ham straks ud af skolen, og satte ham i en jødisk skole. H.C. skriver senere meget godt om denne skole, så det tyder på at han har haft det godt der. Men skolen lukkede i 1811, og han blev nu sat i 'fattigskolen', kun et par hundrede meter hjemmefra. Selv har han påstået, at have lavet sine lektier på vej til skole, og resten af dagen tilbragte han med dagdrømmerier. Skolen var meget præget af religion, og havde mange religiøse billeder i bygningen. Det var med til at få H.C.'s fantasi i sving, når læreren fortalte om de bibelske beretninger, som billederne bl.a. omhandlede. Han fik her en god grundlære i læsning, skrivning og regning. Men blev aldrig god til stavning. og tegnsætning. Gennem livet blev det korrekturlæserne der måtte klare de mangler i hans arbejder. --- Men han fik ikke mange venner i barndommen. Dog nævnes én ved navn Peder Wich, som boede i en kælderlejlighed tæt ved . Denne Wich blev senere en velanset Odense borger. Var i øvrigt én af hovedkræfterne bag den langt senere udnævnelse af H.C. til æresborger. -- H.C. blev oftest grint af i skolen, moppet som det i dag kaldes. Som eksempel kan nævnes en lille beretning om en lille pige der hed Sara, som H.C. godt kunne lide, og som havde kysset ham, til stor velbehag for ham. Hun ville gerne kunne blive malkepige på en herregård, men H.C. tilbød hende at blive ansat på det slot, han skulle have når han blev rig. Dernæst tegnede han det slot for hende. Men Sara reagerede ved overfor de andre børn at sige 'han er ligeså gal som hans farfar'.

Nok var Odense en stor by efter datidens forhold, men Fyn lå nu engang noget udenfor det øvrige land. Det betød, at mange gamle traditioner stadig var gældende. Herunder det at fortælle historier. Det kunne være folkeeventyr som blev fortalt igen og igen. Det nyeste var nok Grim's eventyr der var udkommet et årti før. -- H.C. slugte alt dette, -- og gemte det. En anden betydningsfuld ting han fik med sig var, at hans forældre, allerede fra syvårs alderen, tog ham med i teateret. Det kunne være Holberg, men også tyske vaudeviller. -- H. C. blev meget stærkt optaget af denne kunst, og har selv udtrykt det sådan '**at hele hans sjæl brændte for denne kunst**'. --- Det gav således en dobbeltbetydning for ham. På den ene side de gamle folkelige traditioner, -- og så teatret, der forbandt hans verden med det store København, med teaterverdenen der. Det hørte han jo om, og om hvorledes man der dyrkede teaterlivet, bl.a. ved hoffet. --- De to elementer, tror jeg skal frem som en særlig kombination af det grundlag der senere skabte netop den 'H.C.' der i den grad kom til at præge kulturlivet.

Senere i barndommen blev det litteratur og drama, der kom til at udfylde hans lille verden, midt i de problemer han levede i. Således også midt i den krigstid (1807-14), som kom til at præge livet. Det blev hårde tider ikke mindst for fattige familier. Fødevarerpriser steg som meget andet.

Situationen fik H.C.'s far Hans, til at vurdere på, hvad krigen kunne byde af bedre sociale forhold. Han gik længe og funderede over det, og fulgte nøje krigens udvikling. Napoleon var for ham et forbillede og en krigshelt, og hans tale var næsten kun om krigen. -- Han var nu klart til at vælge krigsvejen. Han fik det tilbud fra en velhavende landmand, at overtage pladsen for hans søn, der var blevet indkaldt, men som ønskede at slippe for hæren. Det var muligheder der var dengang. Hans havde jo være fløjtenist i et regiment i Odense siden 1806, men nu lod han sig hverve som musketer. Det er som infanterisk, eller 'fodfolket' som det senere er kaldt, netop med et håndvåben, et gevær, der hed en 'Musket'. Vi er i 1812, H.C. er syv år. Der var opsamling til hæren ved byporten, og Anne Marie fulgte grædende sin mand derhen.

Hans kom dog aldrig i direkte kamp. Hans regimente nåede ikke længere end til Holsten, således stadig på dansk jord. Krigen ebbede ud, og i 1814 efter freden, sad Hans tilbage ved sin arbejdsbænk. Men han blev aldrig den samme igen. Om end uden at være i direkte kamp, så havde de lange marcher og den hårde militære træning sat sine spor. Det var mere end hans følsomme sind kunne bære. Han fik ikke ro i sig efter dette, og blev mere og mere afkræftet. Efter et par år, således i 1816, talte han hele tiden i vildelse. H.C.'s mor sendte nu sin søn efter hjælp. Ikke til en læge, men til en klog kone i Ejby, lidt udenfor byen. Det eneste hun gjorde var nogle underlige ting, bl.a. at vikle uldgarn om drengens håndled, og føjede så til, at hvis hans far døde, ville han komme til at opleve hans genfærd. Bange og frygtfuld, med en tro på det overtroiske, løb drengen hjem med uforrettet sag. To dage senere døde faderen 33 år gammel. Hans blev begravet på 'fattigkirkegården'.

Fra nu af var H.C. helt overladt til sig selv og sin lille verden. Han spillede dukketeater, syede tøj til sine dukker og læste skuespil. --- Hans mor måtte nu arbejde hele dagen. Hun samlede urter til et apotek, hjalp i køkkenet på Odense Slot, men mest af alt fortsat hun som vaskekone. Om sommeren gik det udmærket, men hen på året og om vinteren var det uhyrligt. Hun stod i vandkanten ved åen i det iskolde vand til knæene det meste af dagen. Det er på dette tidspunkt hun forfalder til brændevin.

H.C. far, havde været drengens intellektuelle anviser, og han havde indset, at han ikke kunne lære noget sådan af sin mor. -- Men han dyrkede sine små interesser, herunder det at synge. Det blev kendt at han havde, som han selv senere skriver det, 'en smuk høj sopranstemme'. På det tidspunkt kom han en del hos en præsteenke der boede overfor, sammen med hendes svigerinde. Det blev snart til hans 'andet hjem'. Her lærte han bl.a. om Shakespeare, der netop var blevet kendt i Danmark. Han lærte om 'digtere', og lærte det var noget 'lyksaligt' at være digter. Det må tillægges en væsentlig betydning for H.C.'s videre forløb, at være kommet i dette hjem. -- Han begyndte selv at skrive små stykker til sit dukketeater.

Hans mor forstod intet af alt dette. Hun ville have ham ud at tjene, og fik ham til at arbejde på en klædefabrik der netop var åbnet, og hvor naboens søn arbejdede. Allerede den første dag blev hans smukke stemme 'opdaget'. og som han selv beskriver det, **'alle vævene stod pludselig stille, medens alle svendene lyttede'**. Men det varede kun kort. Man begyndte at tale om, at han måtte være en pige med den stemme. De holdte ham og ville tage bukserne af ham for at 'se efter'. Det var for meget for drengen. Da han kom fri løb han hjem. Hans mor trøstede ham og sagde han ikke skulle gå derhen igen. Hun fik ham nu ansat på en tobaksfabrik. Han fandt det udmærket, men efter få uger mente hans mor det var dårligt for helbredet. Hans mor ville nu, at han skulle i lære som skrædder, men det ville H.C. ikke. Han havde nu kun teateret i hovedet.

I sommeren 1818 kom der en trup fra det kgl. Teater til Odense, og H.C. fik lov at komme op bag scenen, ja mere end det, han talte med skuespillerne, og fik endda en statistrolle. --- På samme tid giftede moderen sig igen. Det var med skomagervend Niels Jørgensen Gundersen. Han var meget anderledes end hans far, og lignede nok mere hans mor af natur og tankemåde. H.C. ønskede nu kun at rejse bort, men først skulle han jo konfirmeres.

Her kom 'klassedelingen' ind med en lokal tradition. Børn fra rige familier gik hos Stiftsprovsten, medens andre gik hos Kapellanen, selvom Stiftsprovsten var pligtig at modtage enhver. -- Så, H.C. stillede op hos Stiftsprovsten, selvom denne anførte, at han var uønsket. Det var han også af de andre børn, men H.C. holdt ud.

H.C. havde allerede nu dannet en dobbelthed i sin personlighed. En vis stolthed begyndte at præge ham, samtidig med en ikke uvæsentlig umodenhed. Men på samme tid var der sket det, at han var blevet kendt i en del 'fine' hjem. Hans stemme og hans fantasi og naturlighed, fandt sin plads i tiden. Teksterne til det han sang, var ofte egne improvisationer. Han blev nok direkte en 'seværdighed', og kom til at 'optræde' i de 'pæne' hjem, således også hos oberst Høegh-Guldberg, der endda kunne præsentere ham for kronprins Christian på Odense Slot. -- H.C. ville til teatret, og væk fra det hjemlige. Han opsøgte en landskendt bogtrykker Christian Iversen og tiggede ham om at udforme et 'anbefalingsbrev' til den berømte Ballerina i København Anna Margrethe Schall. Men Iversen vidste godt at H.C. var en drømmer, og havde sin tvivl om, hvorvidt et talent eller stemme kunne holde, ikke mindst når stemmen gik i overgang, og tilbød ham i stedet en læreplads. H.C. skriver selv herom sådan: ***'Det ville virkeligt være en stor synd'***. Iversen skrev brevet. H.C. var nu klar til at ville rejse til København. I efteråret 1819 opsøgte han biskop Plum for at bede om penge til hjælp på rejsen. Han blev i øvrigt af bispefruen indbudt til at optræde om aftenen. I selskabet var en provstedatter fra Ollerup, der nedskrev oplevelsen som følgende: ***'Den Herre Comediantspiller kom i Mørkningen omtrent Kl. 8, men saa blev Lysekronen tændt i Stuen og vi samtlige stillet i en stor Kreds i Stuen og i samfulde 2 Timer opførte den liden Herre, en Persohns Rolle af forskellige Comedier og Tragedier; meget af det gjorde Han godt, men det morede os meget hvad enten Han gjorde slet eller godt, de muntre Roller spille Han best, men naragtig nok var det at see naar Han spille en følsom Elsker Rolle, knælende eller besvimende, thi da tog Hans store Fødder sig just ikke ret godt ud; nu vil vi see om de kan faae et bedre Sving i Kiøbenhavn, maaskee Han med Tiden kan fremtræde som en stor Mand paa Theatret. --- Kl. 10 ½ takkede Bispinden Ham for i Aften, og saa gik han Hiem.'***

Det er et 'billede' eller 'oplevelse' af hans optræden, der vel mere end noget andet fortæller om hvad det var H.C. kunne underholde det fine selskab med. Han havde lokalt fået prædikatet 'den lille Nattergal'. -- H.C. havde ved sin optræden tjent og opsparet 13 rigsdaler. Nu plagede han hans mor om at rejse. Hun gav efter, med den antagelse, at han ikke kunne komme længere end til Nyborg. For det første måske i håbet om at det store hav (Storebælt) ville forskrække han, det andet fordi det krævede et særligt rejsepas at krydse bæltet. Men det havde han sikret sig, og den 4. September 1819 forlod han Odense med pas og bylt, med postvognen. Rejsen kostede 3 rdl. Hans mor og farmor fulgte ham til byporten. Farmoderen så ham aldrig igen. -- Moderen fik lavet en aftale med postkusken om at tage H.C. med som 'billig' passager. Aftalen var så, at H.C. skulle sættes af udenfor København, på Frederiksberg, fem km udenfor byen, og som var den sidste mellemstation før Vesterport. Her var han den 6. september om morgenen. -- Og nu var rejsen på hans 'livs videre vandring' begyndt. Intet anende, at han senere i livet kunne kalde det 'sit livs eventyr'. Ensom sad han der på rejsen ud i det ukendte, -- men med en usigelig tro på sig selv og sine muligheder -- og med de mange 'drømme'. -- Han blev således 'sat af' lidt uden for København, i en alder af kun 14 år.

København 1819 - 1822

Han vandrede nu alene ind til København. De øvrige rejsende fortsatte i postvognen ind til byen. H.C. var helt alene i den store by. Han gik gennem Frederiksberg Have, videre ned af Frederiksberg Alle' og til Vesterport. Han kom forbi Frihedsstøtten, der netop var blevet rejst, videre forbi kreaturmarkedet og det store opbud af handlende fra landet. Han kendte ingen i byen, men fra nogle rejseledsagere fra postvognen, var han blevet anbefalet en billig kro Gardergaarden, Vestergade 18. Her fik han det billigste værelse og indlogerede sig. Men straks skulle han ud på gaderne igen, for at se på det liv der her udfoldede sig. Der var netop i de dage store menneskemængder forsamlet omkring jødeforfølgelser. Et voldsomt had prægede tiden, og soldater var sat ind for at skabe ro. --- Så det var en begivenhedsfuld indgang, til det liv der nu skulle gennemleves i den efterfølgende 3 år.

H.C. så i sin naivitet kun det storladne og imponerende ved storbyen. Han så ikke 'bagsiden' heraf. Fattigdommen, snavset der flød alle vegne, den risiko der var i al almindelighed i storbyen. -- Han var helt besat af teatret. Så noget af det første han skulle opleve var det Kgl. Teater. Han kom til Kongens Nytorv og gik flere gange rundt om teateret, og beundrede dens bygninger. Han ville se en forestilling om aftenen, og der var allerede kommet mange mennesker for at købe billet. Han fortæller selv senere om en oplevelse i den sammenhæng. En person kom hen til ham og tilbød en billet. H.C. troede det var en gave, så da han blev spurgt om hvor han gerne ville sidde til forestillingen, svarede han at det var lige meget. Det var imidlertid en såkaldt 'billethøj', altså det 'sorte' marked, der havde tilbudt ham billetten. Den pågældende blev fornærmet og brugte store ord. -- H.C. blev meget forskrækket og løb sin vej.

Næste morgen opsøgte han imidlertid den tidligere omtalte ballerina Madame Schall. Med sig havde han bogtrykkerens anbefaling. Hun boede i Bredgade tæt ved Kongens Nytorv. Han havde taget sit konfirmations tøj på. Da han kom til døren, kastede han sig ned på knæ for at 'bede' om held og lykke, før han ringede på. Det var stuepigen der åbnede, og hun troede det var en tigger, og gav ham en lille 'skilling'. Men han kom dog efterfølgende indenfor. Madame Schall forundrede sig over bogtrykkerens anbefaling, idet hun ikke kendte den person. Men H.C. fik lov til at vise nogle dansetrin. Han improviserede selv indholdet heri. Han havde sat skoene og dansede i sokker. Men Madame Schall troede han var 'skør' og viste ham bort.

Men H.C. lod sig ikke kue. Han opsøgte derefter direktøren for teateret, men herfra lød det, at han var for 'mager' til en opgave på scenen. Selv fortæller han senere at han sagde, at hvis han fik hundrede rigsdaler i løn, skulle han nok blive 'fed'. Han blev her ligeledes vist bort, nu også med udsagn om manglende 'dannelse'. --- Nu brugte H.C. sine sidste penge på en billet til en operette på teateret. Han sad endda i galleriet og havde stor oplevelse af det. --- Men var nu nået til en blindgyde. Betalte sin regning hvor han havde boet, og med én rdl. tilbage opsøgte han nu én af de venlige medpassager fra postvognen, som han kendte bopæl på. Den person rådede ham til at rejse hjem igen. Men det var han for stolt til. Han ville nu godt tage en læreplads i København. Han kom i snedkerlære, men svendene og de andre lærlinge drillede ham. Han flygtede hurtigt derfra.

Der var nu gået tolv dage i alt. I den tid havde han ikke tænkt på at skulle prøve at udnytte hans stemme. Så nu opsøgte han direktøren for det kgl. Musikkonservatorium italieneren Siboni. Han havde netop selskab. Blandt gæsterne var komponisten C.E.F. Weyse, og der var digteren Jens Baggesen og flere andre. Foran dette selskab stod han nu, og skulle vise et eller andet passende til situationen. Han fremførte nogle scener af Holberg, men pludselig brast han i gråd. Men de klappede dog af ham. Siboni tilbød at træne hans stemme, og Weyse foranledigede en indsamling til hans underhold. Weyse var selv kommet af fattige kår, og til København på samme alder og næsten samme vilkår som H.C., og havde været helt afhængig af rige velyndere. H.C. opsøgte nogen tid efter Weyse i hans bolig i Kronprinsensgade, og kunne nu få at vide, at der var indsamlet halvfjers rdl, og at han ville få dem udbetalt med ti rdl. pr. måned. Glædestrålende kunne han nu skrive hjem om sit held. Om dagen opholdt han sig helt og fuldt i Sibonis hus, men natlogi måtte han selv sørge for. Han modtog sangundervisning, overværede opera-personalets prøver, og stod model for Sibonis niece, der var tegner og maler.

Men H.C. var bange for den noget brutale Sibonis. Blot hans 'stykke' øjne kunne gøre ham nervøs. Reelt blev det ikke til mange undervisningstimer. Sibonis anså ikke drengens stemme for noget talent. Da stemmen tilmed var begyndt at gå i 'overgang', viste Sibonis ham bort fra såvel hans hus som undervisning. --- Men tiden var gået og den understøttelse han havde fået fra sine velundere med Weyses hjælp, var brugt op. -- H.C. søgte atter en udvej. Han opsøgte en ung pige fra Odense han havde gået til konfirmationsforberedelse med, men som nu var flyttet til København. Hun gav ham lidt af sine lommepege og indsamlede lidt ekstra. I mellemtiden fandt han ud af at opsøge forfatterne Frederik Guldberg, bror til Oberst Høegh-Guldberg i Odense, som han havde optrådt for der. Det gav endnu et mirakel, for Guldberg tilbød at undervise ham i dansk og tysk, og organiserede en ny indsamling. Det var igen Weyse, men også andre sammen med ham, bl.a. komponisten Kuhlau. I alt indsamles firs rdl., fordelt med ti rdl. hen over otte måneder.

Og sådan forløb den kommende tid. Men også disse penge blev brugt op. Vi befinder os nu i begyndelsen af 1821. Trods det, fik H.C. atter lidt hjælpende hånd fra venner. Guldberg gav lidt, ligesom enkelte andre han havde lært at kende. --- Men alle anbefalede ham at rejse tilbage til Odense. I mellemtiden var han dog kommet ind på balletskolen, først bag scenen, men på et tidspunkt dog med på scenen, hvor den nu 16 årige dreng fik sin debut sammen med den niårige Johanne Louise Heiberg, som hun kom til at hedde som voksen skuespiller. Han fik job i teaterets kor, og optrådte i mindre roller. Hans veninde fra konfirmationstiden inviterede ham med hos fru Colbjørnsen, enke efter en fremtrædende statsmand, og hendes datter Olivia, der var hofdame hos kronprinsesse Caroline. Ad den vej blev H.C. indbudt til at optræde på Frederiksberg Slot. Han fik endda ti rdl. for det.

Om efteråret gik det atter ned ad bakke. Guldberg gav ham gratis latintimer. Han havde fået kontakt med Ingemann, ved at sende ham nogle digte, han gerne ville have Ingemann til at se nærmere på. --- I løbet af vinteren 1821-22 fortsatte han med at synge og danse. Han var begyndt at skrive, og på et par uger skrev han tragedien *'Røverne i Vissenberg'*. Den var fuld af stave- og kommafejl. Han fik konfirmandveninde Laura Tønder Lund til at skrive den om, og på hendes anbefaling at indgive den anonymt til teatret. --- Men i maj 1822 kom det til et endeligt nederlag. Han blev afskediget på såvel teatrets sang- og danseskole. Kort efter kom tilmed et afslag på opførelse af det indsendte stykke. Han var nu 17 år, og alle mulighederne han havde søgt, slog fejl. Han forsøgte dog med endnu en ny tragedie *'Alfso!*'. Enkelte personer syntes godt om det, og henviste ham til at opsøge Jonas Collin, der var direktør for teatret, samt for kongens fond, der støttede 'værdige tilfælde' som bl.a. H.C. -- *'Alfso!*' blev returneret som 'uansvarlig for scenen', men var ledsaget af en anbefaling om at H.C. blev sendt på latinskole i Slagelse. Det var Collins værk. H.C. fik kort efter en bevilling på flere års undervisning i Slagelse. Collin skulle være hans værge og give ham penge hvert kvartal. Collin blev en 'helt' i H.C.s verden, nærmest som en faderfigur. --- Og så tog drengen af sted til Slagelse til en ny skole og en ny fremtid.

Men inde da, så lad os standse lidt ved det forhold, at en række velhavende personer var 'velyndere', og gav bidrag til H.C. i det forløb der her er beskrevet og ikke mindst i det der følger. Herunder kongelige bevillinger. -- Hvad var der egentlig i denne dreng? Det står til dels ubesvaret i de mange biografier der er skrevet. Der er givet mange anekdoter herom. Således også om hans reelle ophav. Måske var det kronprins Christian Frederik, den senere Christian den 8. (1839-48), der som kronprins boede på Odense Slot, -- måske portneren Gomard, som også er nævnt i anekdoterne. Det var dog alment kendt at Christian Frederik var noget 'omsværmet', og at komtesse Elise Ahlefeld-Laurvig var blevet gravid med kronprinsen, --- og at H.C. skulle være det barn hun fødte, -- og som blev bortadopteret til 'skomageren' og hans kone. Anekdoten fortsætter derhen, at H.C. skulle være født på Broholm Slot, og derfra direkte til 'adoptionsforældrene', uden at de dog på nogen måde havde kendskab til den virkelige sammenhæng. Det at én fra kongehuset fik barn udenfor ægteskab netop i den tid, ville man gøre meget for at skjule. Det er jo også påfaldende, at H.C. blev døbt i et sogn, udenfor skrædderfamiliens eget sogn. ---

Men en anden bemærkelsesværdig ting er omkring provsten ved Holmens Kirke fra 1811-23, Frederik Carl Gutfeld. Forud havde han været præst ved Fredensborg Slotskirke, og dermed meget tæt på kongehuset fra omkring 1800. Han skriver nemlig omkring 1810 til Odense præsten Bunkeflod og Oberst Høegh-Guldberg som netop tidligere er omtalt, ***'at der var en lille dreng, der var værd at holde øje med'***. Et sådan indhold må undre, for Gutfeld havde aldrig været i Odense, og ikke haft noget personligt kendskab til den da fem år gamle dreng, hos 'skomageren og vaskekonen'. I øvrigt vides det, at H.C. som barn, kom på Odense Slot som legekammerat til en lille prins der.

I det jeg har valgt ud ovenfor, har jeg alene taget de officielle betragtninger. Men det skal da føjes til, at hans forældre først blev gift kort før H.C. blev født, et forhold der meget let kan give grundlag for anekdoter og spekulationer. --- Og så et andet element. Netop på den tid, var det 'god tone' at give bidrag til 'lovede' unge, ikke blot fra velhavere, men måske netop påvirket af, at Frederik den 6., netop havde fonde til et sådan formål. Det handlede om 'opbygning' af samfundet. Krigene og statsbankerotten, havde ramt alle. Men det havde også givet 'samling'.

Måske kunne H.C. meget mere i underholdningsmæssig sammenhæng, end 'man' umiddelbart kan læse sig til i dag, og dermed imponeret de tone angivne personer på datiden. Ser vi på dramaet 'Alfsol', hævdes det fra visse kilder, at Collin og teatret som sådan, fandt gode elementer i dramaet, men måtte afvise det, på grund af grammatikken og sproget etc. Det skulle således være Collins bevæggrund til at ville indstille H.C. til den kongelige fond, så han kunne komme på latinskole, og som det centrale, at få 'dannelse' i såvel adfærd som sprog. --- Der kan således være 'naturlige' forklaringer på forløbet. Det skal da nævnes, at såvel Ingemann som Grundtvig, ligeledes fik betydelige bidrag fra kongelige bevillinger.

Slagelse, Helsingør og København (1822 - 1828).

--- Og hvorfor så latinskolen i Slagelse. Hvorfor ikke København eller Odense ? En mulig forklaring var, at det var her Meisling netop var tiltrådt som rektor, og udnævnt af den kongelige administration. Meisling var én af datidens mest respekterede pædagoger, ud fra de kriterier man dengang gik ud fra. Så forklaringen kan være, at Collin og andre havde fundet det bedst, at H.C. netop kom i skole hos ham. Han kom jo fra et miljø uden 'dannelse' og borgerskabets manere, og var således 'anderledes'. Han skulle også have særundervisning, for at nå op på samme niveau som de øvrige elever.

Så den 26. oktober 1822 kom den 17-årige H.C. til latinskolen. De øvrige elever var noget yngre, så det var også et forhold han skulle affinde sig med. Slagelse var en lille og ikke særlig kendt latinskole, som i øvrigt lukkede kort efter H.C. havde været der. -- I øvrigt hævdes det fra visse kilder, at H.C. slet ikke står omtalt i elevlisterne fra dengang. Noget andet er, at der blev betalt dobbelt så meget for H.C., som det officielt kostede andre elever. Noget tyder på, at pengene gik i Meislings egne lommer. --- Det blev ikke nogen god oplevelse at være elev under Meisling. Han var grusom, mere end den noget umodne og meget følsomme dreng kunne bære. Han fortsatte med at skrive forskellige ting, men fik forbud heraf. Han begyndte at besøge Ingemann, og havde stor glæde heraf. Det blev i øvrigt et venskab for livet.

Meislings metoder var onde. Hans pædagogik bestod i at håne og ydmyge drengen, ofte i alles påhør. Det var almindeligt, at 'straffen' for ikke 'lært' lektie til det perfekte, var lussinger. Men det var ikke det H.C. fik. Det var 'psykisk terror', som han oplevede som 'åndelig tortur'. Denne pædagogik var bygget på det grundlag, at ville man undgå 'ubehagelighederne', måtte man sørge for at have lært sin lektie eller 'hørt efter' det der var blevet sagt. I øvrigt en udbredt pædagogik, op gennem tiden. Målsætningen for Meislings dannelsesideal, var at forberede sine elever til universitet og til at være embedsmænd efterfølgende. Det var jo ikke just det H.C. havde i sine tanker. Meisling ville omdanne H.C.s karakter til sine egne hensigter. Hans romantiske og selvmedlidende oplevelser, og forestillingen af sin egen geniopfattelse, fik Meisling til at kalde ham '**Schackspear med Vampyr-Øinene**'. Og tilsvarende som '**De er en stupid Knægt der aldrig bliver noget af**', har Meisling også sagt. -- Meisling forbød H.C. at skrive skønlitteratur. -- I sidste ende var det måske ikke kun H.C. det gik ud over, men antagelig en generel adfærd overfor alle elever. Men H.C. har oplevet det meget personligt. Han var et følsomt menneske, måske ud over det 'almindelige'. Han skrev til Jonas Collin om det, men fik ikke nogen forståelse heraf.

I påsken 1823 fik han tilladelse til at rejse til Odense i en uge, mere tillod Meisling ikke. Det var nu fire år siden han havde forladt sin hjemby. Han 'gik' til færgen i Korsør, og 'gik' fra Nyborg til Odense. Man havde jo hørt om hans kongelige bevillig til skolegang, så alle i de små stræder ville se ham. Hans farmor var død året før, men hans mor glædede sig over ham. Hun var nu blevet enke igen, og mere fattig end nogen sinde. Hun boede nu en Doctors Boder, der var en fattigstiftelse. Hun var ved at 'gå under' i alkohol.

Men tilbage i Slagelse forekom det ham mere og mere kedeligt. Han var den store ranglede fyr, men for gammel til fællesskabet med de øvrige studerende, og udnyttet som barnepige hos Meisling. Dog formåede han at gøre sig gældende i Slagelses middelklasse som bl.a. Pastor Fuglsang.

Der var brændevinsbrænder Pedersen, hvis søn gik på latinskolen, og desuden en fru Dahl. Han læste og optrådte for dem. Da Meisling opdagede det, blev det forbudt ham. I modsat fald ville han blive bortvist. --- Men H.C. blev dog fortsat indbudt til disse hjem, bl.a. til middage etc.

I efteråret 1823 bestod han adgang til tredje klasse, endda med fint resultat. Men nu steg kravene og året efter dumpede han til den efterfølgende eksamen. Konflikterne med Meisling blev værre og mere belastende. Han måtte således blive i tredje klasse eet år mere. (Kan det mon være en økonomisk spekulation fra Meisling, der angiveligt have visse økonomiske fordele af H.C.'s tilstedeværelse ? Den betragtning er dog ikke omtalt i den tilgængelige litteratur). --- En særlig oplevelse skal dog nævnes, at der på et tidspunkt var en offentlig henrettelse lige udenfor Slagelse. Alle eleverne havde fri, for at overvære henrettelserne. Det var tre personer, en ung kvinde og to unge mænd. De var dømt for at have udført eller medvirket til drab på kvindens far. --- For netop den følsomme H.C. var det en stærk oplevelse.

H.C. havde fået nye kontakte i København. Det var familien Wulf, hvor faderen var admiral. De boede på Amalienborg. Her traf han datteren Henriette, som han fik et meget nært og fortroligt forhold til, uden dog egentlig forelskelse. Det var en familie med nære forbindelser til kongehuset. Fru Wulf blev en moderskikkelse for H.C.

I 1825 flyttede H.C. ind i Meislings sin egen bolig. Det var ellers sådan, at eleverne have logi ude i byen. Året efter havde Meisling søgt og fået rektorembede i Helsingør. Han insisterede nu på at få H.C. med til Helsingør. Endnu et tegn på en mulig økonomisk interesse i den unge mands tilstedeværelse. H.C. var nu 20 år. -- Men forholdene i Meisling-hjemmet blev mere og mere uhyrlige. Hjemmet var nærmest i 'opløsning'. Der var et meget dårligt forhold mellem Meisling og hans kone. H.C. beklagede sig til såvel Wulf-familien som til Collin. Men blev ikke forstået, blot opmuntret til at fortsætte. Meislings rapporter til Collin var i virkeligheden strålende i sine beretninger om H.C. i hans studier. Men Collin stiller dog visse indgående spørgsmål til Meisling om forholdene. Meisling blev meget vred over det, og forholdet mellem ham og H.C. forværres yderligere, for H.C. havde jo 'sladret'. -- H.C. pegede selv overfor Collin på, at de penge det koster hos Meisling, kan der måske direkte spares på, hvis han fik lov at gøre latinskolen færdig i København. -- Men det blev en ung lærer på latinskolen i Helsingør der fik overbevist Collin om de faktiske forhold, i øvrigt under et besøg i København i påsken 1827. Den 18. april samme år fik H.C. tilladelse til at forlade Helsingør. Ved afskeden citeres det, at Meisling skulle have sagt 'Reis De ad Helvede til !' --- Men det skal med her, at H.C. selvfølgelig skrev og digtede trods forbuddet her imod. I Helsingør skrev han det kendte digt om '*Det døende Barn*'. Her blot medtaget de indledende linier :

Moder nu er jeg træt nu vil jeg sove,/Lad mig ved dit Hjerte slumre ind;/Græd dog ej, det må du først mig love,/Thi din taare bræner paa din Kind ----. Han viste Meisling digtet. For ham noget uhyrligt føleri, der var udueligt. I et brev i anden sammenhæng lyder et udsagn fra Meisling således : "De er det mest bornerede Hoved, jeg har kendt, og saa troer De dog at De er Noget; var De virkelig digter, saa bort med Studeringer ! ... Men De duer til intet ! En Drikkevise, kan De vel skrive, rime noget om Sol og Maane, med det er kun Drengestreger... De er doven... en utålelig Kegle, et galt Menneske, et dumt Fæ !". Hårde ord, men ingen litterære faglige kilder betragter H.C. som en doven elev.

Og sådan sluttede det mareridt for H.C. Det var dog uden afsluttende eksamen, men han var så nær ved målet, at det blev i København det blev opnået og afsluttet i oktober 1828. -- I København kom han til at bo i Vingårdsstræde 6. Det var tæt på det kgl. Teater, og ikke langt fra Collin og familien Wulf. Her kom han til at nyde studentertilværelsen. I nogle fag som bl.a. matematik, var han meget sikker på sin egen forberedelse, medens han i latin og græsk måtte have en hjælpelærer. Det blev en sprogvidenskabsmand og historiker Ludvig Christian Møller. Det var en venlig og i øvrigt meget religiøs undervisningsmand, som H.C. befandt sig godt sammen med. Møller boede på Amager, og H.C. gik to gange daglig over til ham. Han fik sin mad hos familien Wulf. Så det blev til nogen vandring i det daglige. Men H.C. ville nå det han nu havde sat sig for. --- Og sådan skal kende den unge H.C.

Der er en dimension der må med, selvom det ikke omtales andet end et enkelt sted i litteraturen. Dagen efter sin studentereksamen i oktober 1828, stillede H.C. op i Dronningens Ridehus på Amalienborg. Han aflagde 'faneed' og blev tilmeldt nr. 14 i korpsets 2. Kompagni. Næste dag fulgte med eksercits, et par timer om dagen. Uniformen var meget speciel: sort kjole, rød krave, røde opslag på ærmerne etc. etc., og det hele afsluttet med et par gyldne kæder. Den 30. marts 1830 blev han udnævnt til officer, måske blot underofficer, men tilmed i Kongens Livkorps. Det var et korps med særlige forhold. Egentlige var det alene for studerende ved Københavns Universitet der kunne komme ind. Kongens reelle magt gik ud over at 'udnævne' de ledende officerer, han skulle tilmed 'godkende' valget af officerer. Underofficerer skulle officielt godkendes af de øvrige underofficerer, samt af korpsets chef. Underligt at H.C. ikke selv har skrevet om det, for det påstår eksperterne han ikke har, f.eks. i hans erindringer. For han var meget forfængelig, så hvorfor ikke netop en omtale af dette fine 'galleri'.

Årene 1828 til 1840

Men med studentereksamen, begyndte det virkelige liv --- og hans egentlige karriere. Men så enkelt er det dog ikke. Man kan ikke blot sige punktum og -- en nu sætning i den sammenhæng. H.C. havde skrevet en del i mellemtiden. Men der gik nogen tid, før han virkelig slog igennem som anerkendt i de litterære kredse. Det blev vel nok især romanerne '**Kun en Spillemand**', '**O.T.**' og '**Improvisatoren**' der virkelig satte ham på 'dagsordenen' i det 'kulturelle' toneangivne selskab. --- Således helt hen i midten af 1830'erne. --- Men det virkelige gennembrud som det vi kender som den verdensberømte digter, begyndte først i 1840'erne. Det blev 'eventyrene'. skrevet for 'børn'. --- Men uanset denne udvikling i digtningen, så kunne H.C. komme og gå i det danske herregårdsmiljø. Som han selv beskriver det: "**Paa Herregaardene rundt omkring afventede man mig til Besøg paa flere Dage og jeg flagrede livsglad paa udbrændte Vinger om Glædesblusset...**"

Man kan igen med rette spørge: Havde han på dette tidspunkt havde vist særlige evne, der berettigede til denne åbne og meget venlige modtagelse i det standsbevidste samfund ? Ja, netop i årene 1828 til 30 - lige efter studentereksamen --- og før han slog igennem som anerkendt digter ? Der er meget at forundre sig over i det forløb, for der var megen kritik fra de dengang mest anerkendt i litteraturens verden, bl.a. fra Oehlenschläger, og det kan forundre, at det ikke havde betydning i de højere sociale kredse han netop kom i. Men sandsynligheden taler dog for, at H.C. virkelig havde noget at 'byde på', overfor den overklasse der tog imod ham og 'tog ham i hånden' i de mange år i denne periode. -- En beretning om en barndom, ungdom og skoletid, der er så speciel, at den altid bør have den største opmærksomhed, når det drejer sig om 'mennesket' bag den store digter.

Men herefter tager udviklingen fart, frem til den verdensberømte digter. Nu ikke blot med herregårdsbesøg, men med besøg i udenlandske fyrstehuse etc. --- Og fra 1840'erne det der virkelig satte H.C. på 'plakaten', --- eventyr --- skrevet for 'børn'.

Som noget af det første han foretog sig efter sin studentereksamen var at skrive bogen '**Fodreisen fra Holmens Kanal til Østpynten på Amager**', medens han forberedte sin eksamen i København gennem ca. 18 måneder. Den handlede reelt om den vandring, 'Fodreisen' han havde gjort gennem sin forberedelse til eksamen, med sin 'vandring' til Amager til hans sproglære Ludvig Christian Møller. Han skrev den i vinteren 1828, og hvor den begynder med: '**Nytaars-Aften 1828 sad jeg ganske ene paa mit lille Værelse og saa ud over de snedækte Tage paa alle Nabohusene; da foer den onde Aand, som man kalder Saten, ind i mig, og indblæste mig den syndige Tanke at blive Forfatter**'. --- Bogen handler om den 'gåtur' han havde haft i årene 1828 og 29. Men det specielle heri er, at 'fodreisen' er en ung digters '**midnatsspadsretur**', hvor han vandrer omkring i byen i de sidste timer af 31. december 1828 og de første af 1. januar 1829. I øvrigt blev bogen udgivet 2. januar 1829. -- Bogens form og stil var meget præget af en kendt digter fra datiden E.T.A. Hoffmann. Han var dog død i 1821, men hans litterære eventyr var blevet berømte ud over Europa.

Men omtales skal denne bog, for den er en 'begyndelse' der skal nævnes. Det er en uerfaren ung mands bog, der er særdeles opfindsom fyldt med drømme, men flagrende i sin stil, præcis det hans tidligere rektor Meisling ikke kunne udholde. Men den giver et billede af det der blev hans livs stil, eventyret, en oplevelse af det absurde og spillet mellem liv og død. H.C. gik til forlæggeren C.A. Reitzel for udgivelse. Han krævede 100 rdl. i forskud, men Reitzel tilbød kun 50 rdl. -- H.C. afviste og udgav selv bogen. På en måned var det første oplag på 500 stk. solgt. Nu ville Reitzel gerne være med igen, og tilbød 100 rdl for andet oplag. Der fulgte et tredje oplag og en svensk oversættelse. --- Bogen fik en meget fin anmeldelse i 'Maanedsskrift for Litteratur', og datidens store kritiker J. L. Heiberg så bogen som en '*musikalsk fantasi af originalitet og ynde*', og sammenlignede H.C. med en ung maler, der øver sig med en arabesk, før han vover sig ud i større kompositioner. --- At have Heiberg 'bag sig' var af betydelig værdi. --- Således en virkelig god 'begyndelse'. -- Nu var der gang 'i den'. H.C. fortsatte med et arbejde til scenen, en vaudeville i Heibergs stil, der hed '*Kærlighed paa Nicolai Taarn*', der blev optaget og havde premiere i april 1829. -- Endelig succes på teatret !!! -- H.C. tog imidlertid endnu en eksamen. Det var i filologi og filosofi, og var i oktober 1829. Herefter forlod han alle akademiske studier, og overgik helt til digtningen. Han udgav herefter sin første digtsamling '*digte*' omkring julen 1829.

Familien Colin havde jo hele vejen igennem haft stor betydning for H.C., og sønnen Edvard født 1808 og således jævnaldrene med ham, fik efterhånden stor betydning for ham. Edvard fik en karriere som embedsmand og blev etatsråd. Han var et ret fortroligt og retskaffende menneske med praktiske evner, som H.C. så op til. Det var også Edvard der 'belærte' H.C. om hans adfærd og advarede ham om hans forfængelighed og komiske optræden, ikke mindst ved selskaber, hvor han elskede at læse op af egne digte. H.C. lyttede til Edvard, og Edvard blev en nærtstående person. Om man kan sige 'ven' er måske ikke helt rigtigt, for der vedblev at være en vis 'afstand' imellem dem. Edvard havde nok snarere overtaget faderen Jonas Colins rolle som 'mesen' for H.C. H.C. fandt ud af, at han bedre kunne skrive til Edvard, end at 'tale' med ham. Men indtryk på Edvard ville han gerne gøre.

H.C. ville nu gerne udenfor København, og målet skulle være Jylland. Han havde læst om Blicher og dennes digt 'Brudstykker af en Landsbydegns dagbog', der netop var blevet kendt. Blicher havde allerede fået sat Jylland på landkortet. Rejsen foregik sammen med maleren Martinus Rørbye, og sammen sejle de fra København til Århus i dampskibet Dania. Rejsen tog dengang 24 timer. De kom langt omkring på denne jyllandsrejse. Besøgte Blichers hjemegn med Tjele, og kom endda helt til Skagen. H.C. fik et langt mere positivt syn på denne landsdel, end der i datiden var gældende. Man anså den del af landet som øde og befolkningen som 'tåber'. Blicher har en særlig ære af at have løftet denne opfattelse. H.C. brugte senere mange oplevelser fra denne rejse i sine historier og digte.

Netop fra denne periode skal nævnes et kærlighedsforhold. Én af hans studiekammerater Christian Voigt var fra Fåborg, som søn af en velhavende købmand. Han havde en søster der hed Riborg Voigt. H.C. blev meget forelsket i den smukke pige, som nok var hemmeligt forlovet med apotekerens søn, men et forhold hedes forældre ikke syntes om. Hun giftede sig dog senere med apotekerens søn. Det var et stort slag for H.C., og Riborg forblev i hans erindring som et kvindeligt ikon. Han traf hende og manden Poul Bøving med børn i 1840 ved en koncert i Fåborg. Digtet '*Kjærestefolkene*' var efter inspiration af denne kærlighedsoplevelse. ---

Begivenhederne var muligvis også årsag til, at H.C. i begyndelsen af 1831 blev deprimeret og arbejdsmæssigt frustreret. Riborgs valg af ægte mand, gav H.C. mange anfægtelser om, hvorfor det var gået som det var, herunder om hans egen usikkerhed og mulige 'underlegenhed' i forhold til denne Poul Bøving. Senere skriver han dog følgende til Ingemann: '*Med mit Helbred gaer det godt, men, dog føler jeg mig ikke tilfreds, jeg er ikke længer den jeg var før jeg mærker jeg bliver ældre, jeg føler Livet har noget langt dybere end jeg før har drømt, og at jeg aldrig, aldrig her vil blive ret lykkelig !*'. Han måtte atter væk, og planlagde nu en rejse til Tyskland, således hans første udenlandsrejse. --- *Om hans ialt 30 udenlandsrejser henvises til oversigt og omtale under Appendix, samt til et link fra Odense Museum, med mange supplerende oplysninger.*

Den tyske litterære udvikling prægede tiden, og ikke mindst den tyske romantik havde H.C.s opmærksomhed og kom til at præge hans videre virke. -- I maj 1831 tog han således af sted til Tyskland, fuld af forhåbninger, men også nervøs for rejsen, for skibsforlis og søsyge etc. De første dage efter ankomsten led han som så mange gange gennem livet, at en voldsom tandpine. Det har også givet grundlag for flere historier, som bl.a. *'Tante Tandpine'*. Hans første mål var Travemynde, men herfra hurtigt videre til Hamborg og Altona. Han kom til Leipzig og videre til Dresden, hvor han besøgte den tyske digter Tieck. Herfra videre til Berlin, hvor han mødte von Camisso, i øvrigt en nær ven af H.C. Ørsted. -- I juni 1831 er han atter hjemme. Under vejs udvikles der en historie i hans indre. *'Skygebilleder'* kaldte han det. På tre måneder skrev han denne historie, der handler om en mand der mister sin egen skygge. -- Rejsen havde været af stor betydning for hans udvikling i de kommen år. I det efterfølgende år skrev han en række arbejder, måske mest af alt for at tjene lidt penge. I 1832 besøgte han sin mor i Odense for sidste gang. Hun var da døende, ødelagt af alkohol.

Men hans kærlighedsforhold blev ved at plage ham. Riborg forblev i hans verden, selvom han nu søgte at erkende at han ikke længere elskede hende. Han havde derimod rettet fornyet forhåbning til Collins datter Louise, som han tidligere havde haft et fortroligt venskab til. De skrev en del sammen. Men nytårsdag 1833 kom det endelige slag i dette forhold. Familien Collin deklarerer Louises forlovelse med en ung embedsmand W. Lind. De blev dog først gift i 1840. --- H.C. var atter på et lavpunkt. Der var fra omgivelserne stor opmærksomhed på, at H.C. trængte til en egentlig *'dannelse rejse'*, for at udvikle sig. Det var jo en udbredt tradition i de højere kredse, men også for litterære personer.

Ingemann og Grundtvig havde jo begge fået kongens gunst på denne måde. Nu støttede flere personer tanken omkring en sådan rejse for H.C. Collinerne ansøgte den kongelige fond og Ørsted og Oehlenschläger og andre anbefalede dette. Det blev til et stipendium på 600 rdl. om året i 1833 og 34. -- H.C. var 28 år, og to år i Europa lå foran ham. Den 22. april 1833 gik han ombord på det skib der skulle påbegynde hans kulturelle dannelsesrejse til Tyskland, Frankrig og Italien. -- Mange var mødt op for at tage afsked, og givet et trøstende ord med på vejen. Heraf hele familien Collin, bl.a. Edvard og de to døtre Louise og Ingeborg. Her rejse nr. 2

Hans første mål var Paris. Han siger det sådan *'Det er en by, Paris ! Berlin, Hamborg og Kjøbenhavn tilsammen falder igennem'*, skrev han hjem. Om Opera skrev han *'ja nu har jeg først en Idee om, hvad Sligt kan være ! --'*. Allerede efter et par måneder efter afrejsen skrev han hjem, at den danske koloni i Paris siger: *'Jeg har forandret mig meget, siger alle. Skuespillerne finder mig noget mere bleg, men mere Gentelmann'*. Inden afrejsen var han blevet tegnet af Adam Møller, og da han senere på året kom til Rom, sad han model til et maleri hos den danske kunstner Albert Kychler. De to billeder viser en forskel i karaktertræk, med større selvtillid og mere 'dannet'. Meget tyder på, at denne forandring virkelig have fundet sted.

Rejsens videre mål var Italien. Men allerede inden afrejsen fra Paris, var han begyndt på et dramatisk digt der hed *'Agnete og Havmanden'*, et digt der i øvrigt blev en forløber for det senere eventyr *'Den lille Havfrue'*. --- Han ønskede at skrive *'Agnete og Havmanden'* færdig inden han krydsede Alperne. Han havde nemlig den drøm i sig, at han skulle være helt klar til Italien, for her forventede han at skulle komme til at ændre sin kunstneriske bevidsthed. Han forventede sig meget af dette digt, og sendte løbende sine skrevne ark til Edvard Collin. -- Men den hjemlige modtagelse af digtet var ikke som forventet. Edvard skulle læse korrektur, men fandt indholdet 'upassende' og udtrykte det sådan, *at det minder om de ord De ofte skriver til mig*. -- Underforstået at det ikke var noget *'at sende ud'*. -- Og hvad værre var, at hans forlægger Reitzel ikke ville udgive det. Det betød dog blot, at H.C. selv bekostede udgivelsen. Alt dette foregår imidlertid først da han er kommet til Rom, hvor han bl.a. mødte Bertel Thorvaldsen, der allerede havde boet i Rom i mere end 30 år, og nu var 60 år. Thorvaldsen støttede H.C. og sagde *'Føl Deres egen Kraft, lad Dem ikke lede af Mængdens Dom og gaa roligt fremad'*. Men H.C. blev stærkt påvirket heraf. Han foretog nu en rejse længere sydpå, bl.a. til Napoli, han oplevede at se Vesuv. Det var en oplevelse over alt andet, med en himmel og et hav mere blå end han ellers havde set i sit liv. --- Det skal dog tilføjes, at han ligeledes forud herfor, havde fået besked hjemmefra om, at hans mor var død. Det sidste bånd til byen Odense.

En kritiker har senere skrevet om denne rejse i 1833 til 34, at H.C. både litterært og følelsesmæssigt kom til at træde som om han gik på en tynd skorpe over den glødende lava, selvom det billede kan være vanskelig rigtig at forstå. Men rejsen satte ham i stand til at realisere sig selv. --- I april 1834 var rejselegatet ved at være opbrugt, og han måtte forlade Italien og påbegynde en hjemrejse. Men i sin bagage havde han foruden sin dagbog og en mængde tegninger af det han havde set, desuden de første kapitler af *'Improvisatoren'*. Den 3. august 1834 ankom han til København. Ikke desto mindre forlod han København igen, for at tilbringe resten af sommeren hos Ingemann i Sorø. --- Venskabet med Ingemann var af stor betydning for ham. Han fik et lille kvistværelse, hvorfra han kunne læse og skrive. Herfra gjorde han *'Improvisatoren'* færdig. --- Den blev hans egentlige gennembrud, og blev udgivet 9. april 1835 hos Reitzel. Den blev senere oversat til en række sprog. Den havde med sin lyse, optimistiske og samtidig sentimentale form, som netop var tidens smag, men med en form og struktur der var helt ny for H.C. En ny stil og ny tid for H.C. var begyndt. --- Men trangen til at *'skrive for børn'* voksede frem i ham, og de første *'eventyr for børn'* kom i 1835.

Han havde efter sin hjemkomst lejet en ny bolig i Nyhavn 20, hos skipperenken Karen Larsen. Her sad han i vinteren 1834 - 35 og så ud af vinduerne og ud på havnen og langt omkring. Det var tæt på Det kgl. Teater, og få minutters gang til familien Collin, som han næsten dagligt besøgte. Det var en mere lys og venlig bolig end han hidtil havde haft. Det var pænt møbleret, og med soveværelse og arbejdsværelse. --- Nytårsdag 1835 skrev han til Henriette Hanck *'Nu begynder jeg paa nogle Børne-Eventyr, jeg vil see at vinde de kommende Slægter skal De vide'*. I februar skrev han til Ingemann *'Dernæst har jeg begyndt paa nogle Eventyr fortalte for Børn, og jeg tror de lykkes mig. Jeg har givet et Par af de Eventyr jeg selv som Lille var lykkelig ved, og som jeg ikke troer er kjendte; jeg har ganske skrevet dem saaledes som jeg selv vilde fortælle et Barn dem'*. Den 6. marts var H.C. færdige med fire historier og skrev til Henriette Wulff *'Skrevet nogle Eventyr for Børn, om hvilke Ørsted siger, at naar Improvisatoren gør mig berømt, gør Eventyrene mig udødelig, de ere det mest fuldendte jeg har skrevet, men det synes jeg ikke'*. --- Allerede den 8. maj få uger efter succesen med *'Improvisatoren'*, udgav Reitzel et tyndt uindbundet lille skrift med titlen *'Eventyr, fortalte for Børn'*. Første hæfte var på 61 sider, og indeholdt bl.a. tre historier *'Fyrtøiet'*, *'Lille Claus og Store Claus'* og *'Prindsessen paa Ærten'*, som reelt var folkeeventyr, som hans farmor havde fortalt ham i barndommen. Hertil så flere andre af hans egen digtning, f.eks. *'Den Lille Idas Blomster'*.

Der er mange tegn på et biseksuelt indbyrdes forhold fra såvel H.C. som Edvard Collin. H.C. havde livet igennem et seksuelt problem, han måtte overvinde og leve med. Det er der skrevet meget om, men her skal det blot antydes. -- I 1836 giftede Edvard sig, og H.C. indså at der ville komme afgørende forskelle imellem dem. Det falder bemærkelsesværdigt sammen med det egentlige gennembrud for H.C. med sine *'Eventyr'*. Bevidst eller ubevidst trangen til at distancere sig til sin egen virkelighed. --- På dette tidspunkt skrev han *'Den Lille Havfrue'*, *'Tommelise'* og *'Reisekammeraten'*, der handler om 'de små' der forfølger deres egen lykke gennem fantasier om storhed. --- Reaktionen fra H.C.'s venner var blandet. Nogle så det ligesom Ørsted har udtrykt det, bl.a. Henriette Hanck og Heiberg, medens andre var mere kritiske. Måske endda Ingemann, for da andet bind udkom, skrev H.C. til Ingemann *'Gid De maa være mere tilfredshed disse, end de forrige, mange vil sætte disse, forunderligt nok, selv over Improvisatoren. Andre derimod vil, som De, at jeg ikke skulde have skrevet dem ! Hvad skal jeg nu tro ?'*. Tredje bind *'Eventyr'* udkom i april 1837, bl.a. med de ovenfor omtalte og med *'Keiserens nye Klæder'*. --- Og i september 1837 skrev han *'Lidt efter lidt lysner mit Navn dog op, det er også det eneste jeg lever for'*.

H.C. vil gerne vinde det skandinaviske publikum. I sommeren 1837 rejste han således til Sverige. Han blev modtaget med stor værdighed. Rejsen omtaler han senere således *'Denne Reise var og er mig endnu én af mine glædeste'*. Da han kom hjem skrev han romanen *'Kun en Spillemand'*. Han kaldte den *'en aandelig Blomst, fremsprunget af det Tryk, jeg led i denne mægtige Kamp mellem min Digternatur og den alt for hårde Omgivelse'*. --- I december 1837 prøvede han at 'lufte' tanken hos sine venner om støtte til en ansøgning om et kongeligt legat. Han skrev endda til *'en fornem beundre'* grev Rantzau-Breitenburg, som han i særlig grad håbede ville gå i forbøn for ham overfor kongen. Medens han ventede på et resultat, solgte han rettighederne til *'Lykkens Kaloske'* til forlægger Reitzel for 40 rdl.

Han var nu i højt humør, og til Henriette Hanck skrev han den 27. april 1838 **'Veed De hvad mine galanteste Venner sige ? Andersen er saa mageløs Lapset, den største Modejunker ! Han gaaer i en Frakke til 60 rdl med Fløielse Foer, en Hat, som en Paraply og en Figur - ja han bliver Dag for Dag smukkere ! ----'**. Det giver nok det rette billede af ham selv, da han var lykkeligst i København. -- Og en måned senere fik H.C. sit kongelige legat på 400 rdl årligt. Til Ingemann skrev han, at nu havde han et **'brødtræ'** i haven. ---

Nu kunne han reelt gifte sig. -- Oehlenschläger, Ingemann og Heiberg forsørgede alle deres hustruer på lignende legater. Men pengene satte ham dog i frihed på en anden måde. Han behøvede ikke at skrive romaner, og skrev ingen i de efterfølgende ti år. Om sommeren tog han imod invitationer, bl.a. til herregården Nysø ved Præstø, og til Fyn. På samme tid begyndte han at skrive **'Den standhaftige Tinsoldat'**, som i øvrigt var det første eventyr han ikke havde hentet eller omdigtet fra folkeeventyr eller anden litterær forbindelse. Men alene ud fra hans egen fantasi. Dermed blev den en ny tilgang til hans eventyr, som samtidig gav dem en 'genre'.

Den 1. oktober 1838 forlod H.C. værelserne i Nyhavn til fordel for en suite på Hotel du Nord. Fint skulle det være. Men selvom det var oppe under taget, så var der udsigt til Det kgl. Teater. Han ville vise sin succes. Den var også en praktisk løsning, som kom til at gælde i de følgende ti år. For når han var i København boede han på hotellet, og kunne frit rejse igen, hvis han ønskede at rejse ud. Og han kom til at rejse. -- Det lignede et bohème liv, som passede ham. --Nye venner kastede også glans over denne periode, bl.a. billedhuggeren Bertel Thorvaldsen, der netop vendte hjem i september 1838 fra Rom, hvor H.C. havde besøgt ham under hans rejse til Italien. --- Alt gik fint på dette tidspunkt. Den internationale berømmelse var indenfor rækkevidde. Reitzel betalte 100 rdl. for at udgive en ny bog med eventyr, som bl.a. indeholdte **'Den standhaftige Tinsoldat'**, **'Gaaseurten'** og **'De vilde Svaner'**. -- Og i Sverige blev flere af hans eventyr udgivet, i øvrigt samtidig med flere eventyr af brødrene Grimm. I Tyskland kom der flere oversættelser af hans eventyr. ---

Men én kritiker skal nævnes her. På det tidspunkt en ret ukendt ung teologistuderende på 25 år ved navn **Søren Kierkegaard**. Senere lige så kendt i den hele verden som H.C. blev det. Han interesserede sig i særlig grad for H.C.'s **'Kun en Spillemand'**, og brugte hele sin egen første bog til en kritik heraf. Det er bogen **'Af en endnu Levendes Papirer'**. Det blev en omfattende omtale heraf, som bl.a. har sit udgangspunkt i, at de begge arbejder med det eksistentielle i livet. Søren Kierkegaard skriver i sin egen dagbog herom sådan **'See, Andersen han kan fortælle Eventyr om Lykkens Galocher - men jeg kan fortælle Eventyr om Skoen som Trykker'**. Rammende på den måde, at de to i virkeligheden bearbejder menneskelivet ud fra hver sine betragtninger, livsanskuelser og som forskellige personligheder.

H.C. havde i mellemtiden skrevet **'Mulatten'**, et eksotisk drama, hvor en mulat forelsker sig i en hvid grevinde, Cecilie. På samme tid besøgte han herregården Glorup på Fyn, og rejste derefter til Sverige for at besøge baron Wrangel på dennes herregård. Her læste han op af **'Mulatten'**, og fik megen bifald, berettes det. Her mødte han Mathilde Barck, en ung pige på 19 år, med titel af komtesse. Han skrev efterfølgende med hende, og mødte hende igen året efter i Lund, hvor han da blev hyldet ved en festbanket på universitetet. Forbindelsen holdt nogen tid, men gled næsten ud, -- dog ikke helt skal vi senere opleve. H.C. brugte på det tidspunkt al sin tid på teaterarbejder. Han havde fået optaget en vaudeville **'Den Usynlige paa Sprogø'**, og søgte nu også at få **'Mulatten'** optaget. Den blev antaget og planlagt til premiere i december 1839, men samme dag døde Frederik den 6., og teatret blev lukket for to måneders sorg. Men den 3. februar 1840 kom premieren. Fru Louise Heiberg udfyldte hovedrollen, og den nye konge Christian den 8. var tilstede. Han bøjede sig dybt for H.C. og indbød ham til at komme ved hoffet næste dag.

Men snart anklagede kritikerne ham for, at dele af stykket var et 'plagiat' (kopi) fra en novelle af Fanny Reybaunds. H.C. forsvarede sig og valgte at skrive endnu et lignende stykke, **'Maurerpigen'**, som også blev optaget på teatret, men Heiberg, som i øvrigt foragtede **'Mulatten'**, lagde al sin indflydelse ind på at forhindre det nye stykke i opførelse, og hans kone Louise Heiberg, datidens store teateridol, nægtede at spille med i stykket.

Det blev dog spillet, men med mindre kendte skuespillere. -- H.C. var meget skuffet og bitter over forløbet og skrev et forord som han selv senere fortrød, med ordene **'altfor tydeligt viser mit svage sind'** som han udtrykker det. Det gjorde Heibergs til hans fremtidige modstandere. -- Heiberg kom også hos familien Collin, og var i virkeligheden deres yndlingsforfatter, og forstod aldrig rigtig H.C. -- Louise Heiberg, der jo nu var en særdeles kendt og eftertragtet skuespiller, havde jo mødt H.C. da han søgte optagelse på teatret, ligesom hende selv i en meget ung alder. Der var en lighed, som de begge nok ville undgå at tale om. Louise var selv ud af en meget fattig familie, hvor faderen var alkoholiseret, og moderen af jødisk herkomst, med telt på Dyrehavsbakken. Det var reelt på 'Bakken' at Louise var blevet opdaget, når hun sang og optrådte her, og som førte til, at hun i en alder af ni år blev optaget på Det kgl. Teater.

H.C. var nu meget vred og nedtrykt, og besluttede at forlade Danmark og tage på sin hidtil længste rejse. -- Inden afrejsen skrev han et brev til Matilda Barck, der nok var lidt opstemt og selvoptaget, men dog som en slags kærlighedsbrev. Han skrev bl.a. **'Lad mig nu see om Sverrig er mig i Hjertet god, De repræsenterer mig det hele Land ! Dog skriv ikke uden at De virkelig har Lyst til at gjøre mig uendelig glad !'**. Mathilde svarede hurtigt, men uheldigvis kom brevet ikke frem til H.C. Mathilde havde for at få brevet hurtigt frem, undladt at 'sende' det, men givet det til en dame, som skulle på rejse til Rom, hvor også H.C. var eller kom. Men denne dame glemte alt om dette brev. Først tre år senere, i 1843, fandt hun brevet i sine personlige ejendele. Hun opsøgte da H.C. og gav ham brevet. Men for sent, begge var nu forelsket i 'en anden'. Var brevet kommet 'rettidig' kan man antage, at dette forhold kunne have udviklet sig bedre. -- Der skrives nu 1840. -- Efter en afskedsmiddag ude i byen, fulgte familien Collin den 31 oktober H.C. til skibet 'Christian den ottende', der nu skulle påbegynde endnu en lang udenlandsrejse. Én af de andre der fulgte ham skulle have sagt til ham, 'hvorfor fryse i Rom, når man kan fryse i København'. Det var jo vinteren der stod for døren. Edvard Collin var den sidste han sagde farvel til, og skrev det selv senere sådan med følgende ord: **'Lev vel, og han havde da trykket et Kys på min Mund ! O det var som mit Hjerte vilde springe'**.

Årene 1840 til 1850

Rejserne var H.C.'s forsvar mod den ånd og kultur der omgav ham. Vi kan kalde den **'provinzialisme'** om man vil, eller sammenligne den med den langt senere Aksel Sandemose, der skriver om **'Janteloven'**, hvor 'Jante' ud over at være et gammelt drengenavn også var en betegnelse for den mindste betalingsmønt i bly, kaldet **'en jante'**. Således indbegrebet af **'ikke at være noget'**. -- **Det havde H.C. vanskeligt ved at leve i. Han ville 'være noget', og han søgte 'anerkendelse' som sådan.** --- Selv i familien Collin, som han kom meget hos, og som havde været ham en god støtte gennem mange år, der var det sådan, at man nok var forstående overfor H.C., men man betragtede ham ringere en to andre af familiens venner, nemlig Heiberg og Oehlenschläger. -- H.C. blev stærkt påvirket heraf, måske nærmest deprimeret. Rejserne blev som det er udtrykt **'et medikament der endog blev vanedannende, og hans arbejde afhang af stadig større doser'**. -- Således stadig mere rejsen. Vi kan se det sådan, at han i 1831 var 'flygtet' til Tyskland p. gr. af kritik og personlig krise. I 1831 var han rejst så langt som til Italien. -- Nu hvor han havde tjent en del penge blev denne 'tredje rejse' 'ned' i Europa endnu mere 'eventyrlig'.

I virkeligheden var H.C. en usædvanlig rejsende eller 'turist' om man vil. Han havde en nysgerrighed. Han havde behov for at lære af andre. Han var ikke særlig modig, men grebet af at lære et kendskab til andre nationer. -- Nu var der mange farer på rejser dengang. Det kunne være røvere på land, skibsforlis på vand og hertil mange sygdomme. Kolera var en stor risici. Men desuden andre forhold. Han frygtede altid at skulle brændende inde, så derfor havde han altid et reb med i sin bagage. -- Han var bange for at blive levende begravet i et sådan tilfælde, og havde altid på sit natbord en seddel hvorpå der stod **'jeg er skindød'**. Af litteraturen fremgår dog ikke, hvor mange sprog dette var skrevet på. Han var bange for hunde, og spiste aldrig svinekød at frygt for 'trikiner'. Han frygtede at medpassagerer i enten diligencen eller tog, ville myrde ham. Han frygtede sygdomme og pest og ikke mindst søsyge. Alt dette påvirkede ham naturligvis under, men ikke mindst forud for en rejse. Ja formelig en tilstand af sygelighed. --- **Men han rejste --- For ud måtte han --- At rejse var at leve ---.**

Men altså nu denne tredje rejse 'ned' i Europa. Skibet anløb Kiel. Herfra lejede han en vogn der skulle bringe ham til Breitenburg Slot, hvor én af hans velgører grev Rantzau-Breitenburg havde inviteret ham. -- Hvor han end kom frem, så læste han højt af sine eventyr, således også her på Breitenburg. --- Herfra rejste han videre op ad Elben til Hamborg. Her møder han en fremmed person, der udtaler at glæde sig over at møde '**Danmarks største forfatter**'. En boghandler fra Braunschweig læste hans navn på bagagen og spurgte om han var den '**berømte danske forfatter**'. --- Videre i Hamborg oplevede han Liszt optræde ved en koncert. H.C. var meget optaget af Liszt og oplevede ham ved klaveret, som det udtrykkes. --- Og videre oplevede H.C. i Leipzig at møde Mendelssohn der i øvrigt blev hans ven. --- Det var netop den slags højdepunkter H.C. rejste ud for at opleve. --- Når man dengang rejste gennem Europa stod det klart, at man befandt sig ved en korsvej mellem en 'gammel' og en 'ny' verden.

Rejsen gik videre og fra Munchen skrev han hjem til Collin, at han bort set fra familien Collin ikke ønskede at vende tilbage til Danmark igen, for han havde følt sig mere ulykkelig end lykkelig. --- I øvrigt fandt han hos en boghandler sin gen '**Improvisatoren**' på tysk. Til boghandleren sagde han, at det kun var første del, men boghandleren svarede at det var hele bogen. H.C. svarede at den endte lidt brat. Jamen sådan er de nye romaners stil. -- H.C. kunne så svare, at det var ham der havde skrevet den. ---

Den 19. december 1840 var han nået til Rom. Her holdte han jul og nytår. Men dette ophold var en skuffelse. Han så sig selv som en '**myg der spræller i et spindelvæv**'. Han rejste videre, men ligesom i 1834 var det først da han kom til Napoli, at han genvandt sin glæde. Han havde skrevet hjem om det, og hans 'beundre' Christian den 8. bevilgede ham et rejselegat på 600 rdl. Det gav ham nu muligheden for yderligere rejse. Den 15. marts 1841 sejlede han med et ret komfortabelt dampskib fra Napoli til Grækenland. Athen var målet. --- Som så ofte før på en sådan sejlads, plagede 'hypokonderi' ham. Han frygte det værste. Denne gang at han via skibets 'lokum' skulle have tilegnet sig en kønssygdom. --- Han blev i øvrigt budt velkommen af den danske og tyske 'koloni' af tilflyttere. --- Rejsen fortsatte til Tyrkiet. Imponerede gjort af den frygtsomme H.C.

Hjemrejsen blev ikke mindre udfordrende. Han valgte at rejse med skib gennem floden Donau, om end en farlig vej gennem Balkan. Han kom igennem Vallakiet (Rumænien), Bulgarien og Serbien. Netop på det tidspunkt havde der være betydelig opstand på Balkan, hvor mange kristne havde været udsat for massakre. H.C. var i virkeligheden stolt af sig selv over, at han trods det havde valgt denne rejsevej, -- at have taget mod til det. Ved den Ungarske grænse blev de rejsende sat i karantæne i ti dage, idet man frygtede smitsomme sygdomme fra det krigshærgede område.

På den videre hjemrejse kom han til Dresden, vor han stod model hos C.C. Vogel von Vogelstein, der netop havde tegnet Thorvaldsen og nu ønskede tilsvarende at gøre det samme ved H.C. Samtidig lå der dog breve fra Collin, og det styrkede ham, for da han havde nået Wien, frygtede han atter det hjemlige. --- Fra Dresden til Leipzig med tog. Her havde han under et teaterbesøg delt loge med Fru Goethe. --- Hjemkomsten blev via Odense, netop til én af de store begivenheder fra barndommen Skt. Knuds Marked. Da han ankom til København, fik han som i sin hjemby en storstilet modtagelse. -- Og jo, -- han var jo reelt glad for igen at være hjemme.

-- Og så skal det med om han halvsøster Karen Marie, der ernærede sig som vaskekone i slumkvarterene. Efter hjemkomsten opsøgte hun ham, men han afskyede alt fra sin barndomstid, således også hans mors datter. I februar 1842 fik han et brev fra hende om, at hun led af 'febersyge'. Gennem familien Collin lod han andre tage sig af hende. Hun dukkede dog senere op på hans hotel i 1843, men uden nogen fik kendskab til sammenhængen. Hun døde i 1846, uden at H.C. nogen sinde fik det at vide. --- Det er også et 'billede' på H.C. Hans opstigning i samfundet havde fjernet enhver følelse og forståelse af såvel Karen Marie som nogen anden fra den laverestående del af samfundet. ---- Nej. -- **For nu blev det de danske Herregårde der kom til at fylde i hans verden.** Det havde allerede været herregårdene som Nysø og Glorup på Fyn, men fra 1852 blev det også Gisselfeldt og Bregentved. Besøgte i øvrigt i 1843 atter Breitenburg Slot som grev Rantzaus gæst.

Vi skal lige omkring en kvindelig bekendt mere. Det er den svenske sang-promadonna Jenny Lind. Deres veje havde mødtes første gang på Hotel du Nord i 1840. Nu traf han hende igen i 1843, nu 22 år gammel, hjemme hos den danske balletmester August Bournonville. De havde en utrolig identisk barndom. Nærmest som kopi, med direkte paralleller i livet. Begge var de helt opslugt af deres 'kunst', og havde fået en fantastisk karriere. --- Begge kendte de til 'ensomheden', midt i 'berømmelsen'. Jenny Lind-feberen bredte sig ud over Europa. Hun var imponerende og H.C. fortabte sig i hende og så hende dagligt i den tid hun var i København. Som med Riborg Voigt 13 år tidligere, blev H.C. forelsket i Jenny, og tænkte på ægteskab efter få dage. H.C. gav Jenny et brev med ved sin afrejse, som hun imidlertid viste til én der hed Frederika Bremer. Denne person skrev til H.C., og antydede at det ikke kunne blive til noget. --- Som 'altid' når H.C. var blevet forelsket, inddrog han sine bekendtskaber deri, her bl.a. Henriette Wulff, som følgende : **'Kan De ret begribe at min hele Tanke kan omfatte en sådan Perle ! Og dog blive hun ikke min - Kan ikke blive det, men hun skal foresvæve mig, som en god kærlig Aand, der, jeg veed det, skatter mig, er mig god - maaske mere end jeg fortjener !'**. --- H.C. blev endnu engang genstand for morskab. I Bournonvilles hjem morede man sig over ham. --- Men tre uger efter at Jenny var rejst fra København kunne H.C. dog i sin almanak den 7. okt. 1843 skrive **'har endt Eventyret Svaneungen'**. I øvrigt var han begyndt på **'Den grimme Ælling'**, ja så tidligt som et år før. --- Men midt i det efterfølgende hævdes det, at han i stilhed havde gjort 'kur' til en 22 åring mand. Det var Henrik Stampe, som boede på Herregården Nysø, hvor Thorvaldsen i øvrigt havde sit atelier. H.C. tog til Nysø den 17. november og blev til 5. december. Han kunne senere berette at de var blevet 'dus'. Man registrerede at de 'flirtede' med hinanden, og at Henrik kærtegnede H.C., men Henrik Stampe havde dog en anden 'dagsorden'. Forholdet afvikledes dog, idet Henrik forlovede og giftede sig med en kvinde han havde mødt, nemlig den 17 årlige Jonna Drewsen, som H.C. i øvrigt havde kendt fra hun blev født. ---

Men livet gik heldigvis videre for vor store digter. --- Digtet **'Nattergalen'** var reelt inspireret af mødet med Jenny Lind, med kulisser fra kinesiske temaer. --- Den 24. marts 1844 døde Thorvaldsen. Han faldt om i teatret, i øvrigt efter en middag hvor H.C. var med, sammen med Oehlschlæger og maleren Constantin Hansen i baronesse Stampes hjem i København. --- Og videre besøgte han igen i maj samme år Grev Rantzau i Breitenburg, der da var en svag og døende mand. Han døde kort efter besøget. --- Efter besøget fortsatte H.C. en 'rundtur' i Tyskland i løbet af sommeren, således den 4. rejse 'ned' i Europa. Han besøgte også byen Weimer, der var blevet et 'kult-sted' og gennem mange år havde tiltrukket kunstnere. Efter at Goethe havde skrevet om byens livlige og aktivt litterære og kunstneriske liv, blev det nærmest som en pilgrimsrejse for unge tyske litterære personer. -- H.C. var igen flygtet, fra 'noget' derhjemme. -- Men denne rejse gik dog nu også til endnu en ny verden, -- en *kongelig og fyrstelig* verden. ---

Weimer var hjemsted for storhertugen af Sachsen-Weimer-Eisennach. Af byens ca. 6000 borgere, var mere end ¼ en del af hoffet eller ansat ved hoffet. Hertil en mindre hær på nogle hundrede mand. Den første dag traf H.C. en bekendt fra Oldenburg. Det var kammerherre Carl Olivier von Beaulieu-Marconnay, der straks indbød ham til at bo hos sig. Han var desuden hofmarskal hos storhertug Carl Friedrich, og blev dagen efter præsenteret for den 'kongelige' familie. Senere mødte han arvehertugen Carl Alexander. Han var netop blevet gift med en hollandsk prinsesse, men som litteraturen beskriver, blev han tiltrukket af H.C. under det ugelange ophold. Hans hof var internationalt og kulturelt udadvendt. Vennekredsen var mest af alt kunstnere og forfattere. Det var absolut et bekendtskab af betydning for H.C.'s videre berømmelse. Hans afrejse blev da også et følelsesmæssigt oprør. Desuden havde han den oplevelse, at have tilført sig en yderligere international placering.

Da han vendte hjem, tilbragte han resten sommeren hos grev Moltke på herregården Glorup på Fyn. Senere blev han indbudt af kongen og dronningen til at besøge dem på deres landsted på øen Føhr, én af de frisiske øer. --- Jo der var 'gang i den' med tilknytning til de højere kredse. Han havde dog ikke flere penge, og rejsen kostede en del, men rejsen blev dog gennemført. -- På denne berusende top vendte H.C. tilbage til Hotel du Nord, i øvrigt efter et besøg hos hertugen på Augustenborg. --- Nu atter klar til nye udfordringer. På det tidspunkt begyndte han at skrive **'Snedronningen'** og **'Grantræet'**. --- Året 1844 sluttede med, at H.C. holdt jul på Bregentved slot og holdte nytår ved familien Collin. --

I øvrigt blev det kendt at hans økonomi var trængt, og kongen bevilligede ham i begyndelsen af 1845 yderligere stipendier med 200 rdl., således til 600 rdl. årligt. Selv midt i hans succes og store produktion, kom hans gamle frygt for kritikkerne tilbage. Der fremkom ironiske udtalelser og billeder af ham i pressen, så 'fredet' var han ikke. Sommeren 1845 tilbragte han trods alt i fred og ro i Jylland og på fynske herregårde. --- I september kom Jenny Lind igen til København, og H.C. 'flammedes' atter. Han havde skrevet et digt til hende, og var på kajen for at tage imod. Men der var mødt omkring tusinde mennesker op for at tage imod hende. Det beskriver noget om tiden. Hun kom ud af fattigdom, men blev berømt i det hele Europa. Hun blev i København nogen tid, men rejste den 22. oktober tilbage til Tyskland. --- H.C. fulgte hende ca. ni dage senere. Han ville nu atter på rejse 'sydpå'. **Således hans 5. Rejse af denne art.** Han rejste via Fyn og ned over Kiel, med Berlin som mål. Her blev han atter forenet med Jenny, og de holdt jul sammen der.

Nu var H.C. ikke rejst ud denne gang alene for at følge Jenny. Hun havde i øvrigt også nok i sig selv og den betydelige karriere hun havde. Hun havde vel nærmest en foragt for sit eget land, til fordel for, hvad udlandet kunne bringe hende af gunst. -- H.C. var også rejst ud for at promovere sig. Han var 'besat' af at blive beundret, vel at mærke af betydningsfulde personer. Bagest i hans almanak for året 1845, havde han nedskrevet en liste over danske ambassadører i de lande han havde tanker om at besøge. Hertil også regenterne og fyrsterne i hvert eneste fyrstendømme han ville komme igennem, ikke mindre end 18 personer var omtalt. Herunder Kong Ludwig af Bayern, hertug Wilhelm af Braunschweig, kong Friedrich af Sachsen og storhertug Leopold af Toscana, --- og han forventede at blive inviteret af flere af disse.

I julen 1845 besøgte han brødrene Grimm. De var nu op i alderen. De havde begge været professorer i Berlin, og var kommet fra Göttingen, men var i virkeligheden flygtet fra dette område. Som H.C. udtrykker det selv, så **'talte de eventyr med mig'**. -- Men videre hen over vinteren 1845 - 46 blev han dog selv lamslået over den berømmelse han oplevede at have fået. Han lavede formelig 'myter' om sit eget liv. Det gik ham til hovedet. Ligesom for Jenny, kom der en foragt for det hjemlige. Et 'surt' brev til Jonas Collin, beskriver hans oplevelse. Nytårsaften var delvist sammen med Jenny, der dog senere skulle til bal på den britiske ambassade. Den 6. januar blev han af kong Friedrich Wilhelm af Preussen gjort til **'ridder af den røde ørn'**. Den første orden han fik. --- Fra Berlin videre til nyt besøg i Weimar, hvor han igen mødte arvehertug Carl Alexander. --- H.C. havde kæmpet med sig selv i forhold til visse mænd gennem livet. -- Nu udfordrede han sig selv igen. --- Men kulturen i Weimar var til dette. Hertugerne, aristokraterne og kunstnerne omgik hinanden i overdrevne følelser, som det udtrykkes, som om de levede i 'de sidste dage'. -- Selvom H.C. forlod Weimar for denne gang i februar 1846, så vendte han dog tilbage senere på året.

Jeg vil undlade her at beskrive rejsen yderligere i enkeltheder, men den gik dog langt omkring i det år der gik med denne rejse, ja til Napoli og Marseille, bl.a. hjemrejsen gik atter via Weimar i august og september 1846. Netop i Nordtyskland fik han meddelelsen om, at være blevet **'Ridder af Dannebrog'**. Den 14. oktober ankom han atter til København -- Rejsen handlede om at **'profilere sig'**, og H.C. blev **'profileret'**. Overalt hvor han kom frem læste han højt af sine digte og eventyr. Alt var eet stort 'ego trip'. Dog vil jeg nævne, at han på hjemrejsen kom til Leipzig, hvor han i den grad blev 'feteret' af Mendelssohn. I øvrigt berettes det, at Mendelssohn drillede med, at der hyppigt forekom 'storke' i hans historier. Da han hørte H.C. læse op, udtalte han **'men de læser jo mageløst, Ingen læser Eventyr, som De !'**. H.C. læste ved det sachsiske hof, og for den senere kejser Franz Joseph. --- Men han beskriver selv, at når han var alene, kom rastløsheden og vreden op til overfladen --- fordi ingen derhjemme var stolte af ham, som han skriver det til Edvard Collin. --- En dimension af H.C. vi må og skal have med, for at forstå mennesket bag den berømte person.

Det er i øvrigt på denne tid, at han skriver **'Skyggen'**, en fortælling om en mand uden skygge og en skygge, der bliver en mand uden sjæl. Formelig en psykologisk gyser, der virker på flere planer. Den udløser mange kommentarer. Her skal blot nævnes, at Georg Brandes gav måske den mest konstruktiv kritik heraf, med udsagn om H.C.'s triste sider og til dels depressive træk, der får ham til at tilintetgøre det gode og uskyldige, til et pludseligt velbehag for 'skyggen'. I øvrigt betragtes den litterært i relation til hans forhold til Edvard Collin.

Men - dog senere i alderen - skriver han netop om Edvard som *'en flab som jeg har spildt al mit Hjertelag paa'*. --- I december 1847 udkom hans samlede digte på dansk, og et par måneder senere udkom første del af samlede værker på tysk. I april flere digte på fransk, bl.a. *'Improvisatoren'* og et bind eventyr, bl.a. *'Skyggen'*.

Hans berømmelse bredte sig. Endda helt til Amerika. Han var nu allerede oversat til flere sprog. --- Men drømmene om 'nye landvindinger' trængte sig på, heriblandt London. Men først skulle han lære mere engelsk sprog, som hurtigt blev påbegyndt. Kongen så H.C. som en god ambassadør for landet, og havde indbudt ham til middag ved hoffet, og tilbød at hjælpe med at betale hans rejse til England. Det hævdes at H.C. afslog tilbuddet, men det kongelige åbnede jo da for rejsens muligheder. Han var ivrig efter at rejse, og skrev til en bekendt om det at se Storbritannien *'Jeg har længe følt Længsel efter at see dette Land, hvis Litteratur saa forunderligt har beriget min Phantasie og fyldt mit hjerte'*. I maj 1847 forlod han København og rejste til Holland, for herfra med dampskib at sejle fra Rotterdam til London.

Det var næppe noget helt tilfældigt tidspunkt. H.C. var blevet kendt i England. Blot et år tidligere var der næppe nogen der kendte til ham. Der var kommet nogle oversættelser, bl.a. af en person der hed Mary Howitts. Det var nok en begyndelse, men oversætterne som bl.a. den nævnte, forstod ikke at 'fange' H.C.'s særlige stil i såvel taleform, småsnakken, hans satire og lune, så reelt var det hvad man kan betragte som en 'fri' oversættelse. Efterfølgende oversættelser blev dog væsentligt bedre. --- Han traf mange nye mennesker, og gode venskaber blev dannet. Han mødte også Dickens, som nok må betegnes som et højdepunkt for ham. Desuden andre højtstående personer. -- Det blev til en inspirerende rejse, der senere gav grundlag for nye digte og eventyr. Han kom til at holde af London straks han kom der til. Det var en meget aktiv og levende by, som var et af Europas vigtigste handelscentre på datiden.

Men det var en anstrengende rejse for H.C., og hen på sommeren var han blevet udmattet og træt. Den 25. juli skrev han bl.a. *'Nu er jeg ked af London ! Havde en Følelse i mit blod, som om jeg skulle blive gal'*. --- Rejsen hjem gik i via Weimer. Carl Alexander havde i øvrigt også været i London. Nu indbød han H.C. til at samle kræfter i dennes jagtslot i Ettersburg. -- Hjemme igen hen på efteråret, havde rygter fortalt om hans gennembrud og popularitet i England, -- men 'janteloven' tog igen over, og mangt og meget blev til en latterliggørelse, - ud fra H.C.'s egen oplevelse.

Der var nu opstået uro ude i Europa, og rejsen til London blev den sidste før krigen i 1848 brød ud, en krig der påvirkede ham både personligt og arbejdsmæssigt. Året 1848 begyndte med, at *'kunstneres konge'* Christian den 8 døde. Det var en meget stor sorg for H.C. -- Kort efter i februar samme år brød revolutionen ud i Paris, og i marts brød på den hjemlige front, krigen med Slesvig - Holstenerne ud. --- Sommeren det år havde han tilbragt på godset Glorup på Fyn. Et vådeskud havde berørt ham. Det var en episode, hvor en frivillig fra godset Glorup havde opholdt sig ved siden af kunstneren J.Th. Lundbye, da denne havde stået med sit gevær og lænede sig op af det, og der samtidig kom en gruppe bønder tæt forbi, hvorved Lundbye var blevet skubbet ind over en række opstillede geværer. Eet af disse gik af, og kuglen knuste Lundbyes hoved. Han faldt død om, og blev begravet med et dannebrog svøbt om sit legeme. --- Men ellers befandt H.C. sig godt og trygt midt i alt det der foregik. Store svenske styrker kom netop på det tidspunkt til Glorup, efter at være landsat i Nyborg. Så der var store aktiviteter uden direkte fare og krigshandlinger på stedet. -- Efter sin hjemkomst til København udgav han flere arbejder, bl.a. romanen *'De to Baronesser'*, der i øvrigt først blev udgivet i England, men dog to måneder senere i Danmark.

H.C. spekulerede ikke meget på penge. Han havde jo den kongelige bevilling at leve af, men må have haft en betydelig indkomst ved siden af. Han besluttede sig i september måned 1848, at forlade 'hotel-livet' på Hotel du Nord, hvor han i virkeligheden havde haft sit logi gennem ti år. Den 1. oktober flyttede han til en møbleret bolig i Nyhavn 67. Han havde jo tidligere boet i området fra 1834 til 38. Den nye adresse blev hans bolig i de kommende seksten år. Nok var det møbleret, men ikke efter H.C.'s ønsker. Det bedste møbel var en mahogniskænk. med to lave sideskabe. -- Og med skal det her. På det ene sideskab satte han en buste af sig selv, på den anden en buste af Jenny Lind. -- Lejen var 18 rdl. pr. måned, umiddelbart en høj leje.

Krigen gik frem og tilbage. Bedst som man ventede en fredsftale, brød krigen atter ud. I maj 1849 til han på en rejse til Sverige sommeren over, på i alt tre måneder. Under dette besøg fik han af kong Oscar '**Nordstjeneordenen**'. Ved hoffet læste han som sædvanligt op for de tilstedeværende. Her bl.a. '**Den grimme Ælling**', '**Flipperne**' og '**Historien om en Moder**'. --- Men H.C. var god til at få gode kontakter og tiltage sig mange konstruktive indtryk og impulser, der helt givet var af afgørende betydning for de kunstneriske arbejder. Således også på denne rejse. --- I december 1849 udgav han femte bind af hans samlede eventyr. --- Og endelig i juli 1850 løb budskabet '**Fred -- Fred med Tyskland**'. --- Få dage efter døde H.C. Ørsted, én af hans mest forstående venner, i virkeligheden måske den første der i begyndelsen af 1830'erne anerkendte eventyrenes betydning. Oehlschlæger var død året før, så mange af H.C.'s 'holdepunkter' var væk. Ude i Europa hvorfra han havde hentet megen gunst som næring for sit virke, var der store forandringer, der nærmede sig det ukendelige.

Årene 1850 til 1860

Da krigen var slut gik H.C.'s tanker igen til Tyskland, og ikke mindst til Weimer. Han sendte en forsigtig forespørgsel til én af Carl Alexanders diplomater Beaulieu. H.C. plejede hidtil altid at få venlighed og imødekommenhed fra ham. Men ikke denne gang. Det var nærmest et fjendtligt brev H.C. fik tilbage. H.C. blev meget skuffet over det, men forstod at tiden ikke var til et besøg der. I stedet valgte han en rejse til Paris i maj 1851, nok gennem dele af Tyskland, men også via Prag. Jonas Collins barnebarn Viggo Drewsen, var med som ledsager. Krigen havde sat sine spor ned gennem Slesvig-Holsten, og H.C. betegnede Flensborg for en dødens have. -- I september vendte han tilbage til København. Her blev han hilst velkommen med en nyt anerkendelse, idet han blev udnævnt til '**æresprofessor**'.

Vinteren igennem skrev han meget og i foråret 1852 kom et nyt bind eventyr, det første i de sidste fire år. Senere på året endnu et. --- Men for første gang blev disse samlinger kaldet '**historier**' og ikke '**eventyr**'. H.C. havde fralagt sig den betragtning, at det var for '**børn**'. Han forlod den klassiske eventyrform om end det var for 'alle aldre'. Nu forsøgte han sig i stedet med noveller '**for voksne**' -- Det står ikke klart hvorfor, men mangt og meget var forandret. Hans eventyr '**Skyggen**' fra 1847, havde jo dog hældt mere over til et voksent publikum, så det kan ses som et led i en udvikling, men også i sammenhæng med, at Europa havde forandret sig. Den påvirkning havde H.C. jo fået ind 'under huden' ikke mindst ved hans seneste rejse. --- Der er også et præg af sentimental selvbiografi i flere af arbejderne fra 1852. Der er bl.a. '**Hun duede ikke**', en relation til hans mor. Der er '**Under Piletræet**', præget af H.C.'s bejleri til Jenny Lind, som eksempler.

'I fem Aar havde jeg ikke været i Weimer, fem alvorfulde, tunge Aar, fra hvilke der endnu gaaer Bølgegang, selv gennem Hjerterne !'. Sådan skrev H.C. i 1852. I maj vovede han et besøg. Der var en lidt anspændt atmosfære. Den hertugelige familie antydede dog blot at 'tunge Dage ligger imellem siden vi sidst saaes'. Men de var i øvrigt venlige og elskværdige. Han blev præsenteret for Zarens kone fra Rusland, der var på besøg, og mødte i øvrigt en række gamle venner, -- og meget mere. Det var stimulerende for H.C. som havde været udelukket fra udviklingen i de europæiske kulturelle kredse i nogle år. --- H.C. tog videre til Schweiz og videre til Milano. Her var der sket et røverisk overfald på diligencen af tolv røvere få dage før. Da H.C. ankom blev de seks heraf netop hængt den dag han kom. ---

Ved hjemkomsten aflagde han et sommerbesøg på Sorgenfri Slot, hvor enkedronning Caroline Amalie boede. Der fulgte et stille efterår og vinter, hvor han bl.a. skrev på skuespillet '**Hyldeboer**', som blev optaget på Casino Teateret --- og fik ros af Heiberg som det omtales. -- I foråret 1853 døde forlæggeren Reitzel. Forlaget blev dog videreført af to af hans sønner. Størhertugen i Weimer Carl Friedrich døde i en alder af 70 år. --- Mget forandredes omkring H.C. og hans verden. -- Midt i alt dette brød der en koleraepidemi ud i København. Næsten 5000 personer døde på mindre end tre måneder. Men H.C. var allerede rejst til Glorup på Fyn, bl.a. for at fejre grev Moltke-Hvitfeldts sølvbryllup.

I årene 1853 til 55, arbejdede H.C. med en ny samlet udgave af hans værker. Det blev til 22 bind. Han solgte rettighederne til Reitzels sønner for 1485 rdl. Samt yderligere 600 rdl. for en samling af eventyr med illustrationer udført af tegneren Vilhelm Pedersen. Nu var der mange penge til yderligere rejser i 1854 og 55. -- Tyskland trak, og i maj 1854 rejste han med et andet af Collins børnebørn som medrejsende. Målet var her at gense gamle venner. I Wien mødte han Jenny Lind der nu var gift og havde født en søn. I Bayern kong Max, mødte Liszt i Weimer og var to dage hos Carl Alexander. -- Da han vendte hjem mødte han i København hans engelske forlægger Richard Bentley. I 1855 havde han fem skuespil på repertoiret i København.

I juni 1855 tog han atter til Tyskland og Schweiz., igen med én af Collins andre børnebørn. Igen mødte han Kong Max, desuden Richard Wagner i Zurich. Han opholdte sig en tid i Weimer og indledte et samarbejde med Liszt om iscenesættelse af *'Lide Kirsten'* som han jo havde skrevet allerede i 1830'erne. Efter sin hjemkomst besøgte han atter Ingemann i Sorø. -- På dette tidspunkt begyndte han at komme på Holsteinborg og Basnæs, begge ved Skelskør. Her dyrkede man stille hjemlige sysler, og mange papirklip, ikke mindst mange silhuetter, stammer fra den tid. I de følgende mange år tilbragte H.C. sin jul på Basnæs. --- Men atter i sommeren 1856 besøgte han Tyskland.

På vej hjem fra Weimer i juli 1856 modtog H.C. et brev fra forfatteren Dickens i England. Han skrev bl.a. i nutids dansk: *'Ni år er fløjet hen siden De var iblandt os. I de ni år er De ikke forsvundet fra det engelske folks hjerter, men De er blevet endnu mere kendt og mere elsket. De burde for eksempel komme og bo hos mig. Vi ville alle gøre vort bedste for at gøre Dem lykkelig --'*. -- H.C. gav først svar på brevet ni måneder senere, men her tog han imod indbydelsen. -- Han ankom 11. juni 1857 og blev varmt modtaget. Det var på Dickens landsted Gad's Hill Place. Men det var ikke som 'sædvanligt' på H.C.'s rejser blandt Europas fyrster etc. Det omtales med følgende udtryk, der fortæller lidt herom. Da han gik i seng den første aften *'fandt han det lidt koldt'*. Og videre i samme skure, *'næste morgen kom der ingen for at hente hans tøj og barbereg ham'*. --

H.C. beherskede ikke engelsk særligt godt, og selv udtrykker han det sådan *'det var mig svært at udtrykke mig'*. --- Han blev dog dobbelt så længe som oprindeligt aftalt. Det blev til fem uger i alt. Af Dickens børn blev han omtalt som *'rad mager og dødkedelig'*. Dickens selv satte en seddel op på hans værelse efter afrejsen, hvorpå der stod : *'Hans Andersen sov i dette værelse i fem uger -- hvilket for familien forekom EN EVIGHED !'*. Besøget var ikke nogen lykke, og venskabet var kølnet. -- H.C. vente hjem via Paris og Dresden og videre til Weimer. Her så han Carl Alexander for sidste gang ved en ceremoni, hvor der blev afsløret statuer af Goethe og Schiller.

Hans velkomst havde unægtelig været varm, men det der var forventet som to glædelige besøg, Dickens og Carl Alexander, blev en afslutning på en æra. Han vendte melankolsk og bitter tilbage til København.

Men han var i resten af året meget produktiv, og den 2. marts 1858 udkom *'Nye Eventyr og Historier'*. Ti dage senere var de udsolgt. I samme måned blev H.C. indbudt til middag ved hoffet hos Frederik den 7., og blev samtidig dekoreret med *'Dannebrogordenens sølvkors'*. Men mest af alt optog det ham at færdiggøre en lang historie *'Dynd-Kongens Datter'*. I maj var den færdig og blev udgivet i andet bind af *'Eventyr og Historier'*. Et andet af denne tids mere eksperimenterende arbejder var *'Det gamle Egetræs sidste Drøm'*, en mystisk historie der sammenligner skæbnen for et egetræ der lever i mange hundrede år, og en *døgnflue*, der blot lever en enkelt dag.

Mellem juni og august 1858 rejste han atter til Tyskland og Schweiz, men undlod at rejse omkring Weimer. I øvrigt endnu engang med en ny ledsager, yderligere et af Collins børnebørn. Det skal føjes til, at netop i efteråret 1858, var hans gode ven og fortrolige Henriette Wulff rejst af sted til New York. Men skibet brød i brand og Henriette omkom, kvalt i sin kahyt. Således endnu et tungt slag. -- Men netop i dette efterår blev han bedt om noget der hidtil havde forekommet utænkeligt, nemlig at holde tale ved den nyoprettede arbejderforening i København. Den gruppe personer, var jo langt fra hvad han sædvanligvis betragtede som sit publikum og omgangskreds. Men der var stor tilslutning til at høre han læste op og holdetale om sin kunst.

Men her i efteråret og vinteren 1958 til 59, sprudlende han af selvtillid, og endnu et bind af nye eksperimenterende arbejder blev skrevet og kom til at markere en ny fase i hans digtning. Desuden foretog han en rejse til bl.a. Skagen. Det var dengang et fjernt og ukendt sted, der senere i århundredet blev særdeles berømt at de kendte malere. Brøndums Hotel var netop lige åbnet, og H.C. blev den første berømte gæst. Han omtaler turen derop således **'Vi kørte over Mark, Hede og Mosegrund, vi kørte over Havstokken, paa det faste Sand i Brændingen, -- og videre -- eet goldt ørkenland med sandhøje -- for at finde poetiske skatte eller stemninger for sådanne ---'**. Han siger han selv han fandt **'en rig høst at poetisk stof'**. Videre skrev han i sin dagbog **'Jyllands natur har i høj grad overrasket mig. Vesterhavets storme piskede de store sandklitter op, det hvirvlede sand skar i ansigtet, havet sprøjtede og rullede som et sydende vandfald mod kysten og løsnede leret i de stejle skrænter. Jylland var Stof til en heel Novelle'**.

Med denne rejse i Jylland blev det til bl.a. flere jyske historier, hvori **'En Historie fra Klitterne'** der udkom i december 1859, var een af højdepunkterne. Herudover **'Bispen paa Børglum og hans Frænde' (1861)** og **'Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døttre'**, alle hentet med inspiration fra det H.C. kaldte **'Vestervovvov'** - Vesterhavets brølende brænding mod kysten. -- Det er på samme tid han skrev på **'Mit Livs Eventyr'**. På samme tid blev hans kongelige stipendium udvidet fra 600 til 1.000 rdl. om året. Han var endda på tidspunktet og trods mange kostbare rejser, en holden mand. Han havde en opsparing på 8.000 rdl. Edvard Collin var hans 'administrator', og havde bl.a. investeret nogle af pengene. Endnu en anerkendelse fulgte. Kong Maximilian (Max) af Bayern udnævnte ham til **'Ridder'**, med udsagnet: **'fordi Deres bøger har noget meget tysk over sig, og Deres eventyr er så populære i Tyskland'**. --- Året efter rejste han til Bayern, men hans verden blev forstyrret, for der fik han en ny ven, som kastede ham ud i nye kærligheds relationer. --- Men som afrunding af denne periode, vil jeg fremtage et citat fra et brev fra Ingemann dateret 10. april 1858 hvori står: **'De er et lykkeligt Mennekse; naar De rager i en Rendesteen, finder De strax Perler'**.

Årene 1860 til hans død i 1875

Den nye ven var Harald Scharff. Han havde mødt ham første gang i Paris i 1857 på sin hjemrejse efter besøget hos Dickens. Scharff boede på det tidspunkt i Paris sammen med den danske skuespiller Lauritz Eckhardt. Scharff var 21 år og danser ved Det kgl. Teater i København. August Bournonville har i sine erindringer skrevet om Scharff, at han 'er fuld af Liv og Phantasie og unægtelig den bedste Elsker i Dansk Ballet'. -- Under den rejse der nu var aktuel i juni 1860 mødtes de i Oberrammergau, hvor H.C. var kommet for at overvære de berømte passionsspil, der hvert tiende år blev afholdt. Erhardt og Scharff der boede ellers sammen i København, men var i Oberrammergau af samme grund som H.C. De var sammen i en uges tid. Scharff havde endnu ikke skabt sig et 'navn' på Det kgl. Teater, så det at have en nær forbindelse med en så kendt person som H.C., kunne have været en bevæggrund hertil fra Scharff. -- De tog afsked i Oberrammergau, og H.C. rejste videre til Schweiz. Fra hans dagbøger herfra, hvor han ivrigt opholdte sig i hele september måned, fremgår at glæden ved udenlandsrejsen blev slukket ved Scharffs afrejse, og at han nærmede sig en depressiv tilstand.

I november var han atter tilbage i København og julen blev holdt på Basnæs. Her forekom han i begyndelsen meget tungsindig, men senere mere oplivet. Det var her han i vintertide skrev **'Snemanden'**. --- I vinteren 1860 - 61 mødte han atter Scharff. I januar 1862 blev H.C. fotograferet hos Rudolf Striegler. Han sendte et fotografi til Scharff med en påskrift hvor han bruger ordet 'du'. Meget usædvanligt på den tid. Han skriver: **'Kære Scharff her har du igjen H.C. Andersen'**. Den 20 februar havde Scharff fødselsdag, og han fik af H.C. fem bind af sine 'Eventyr og historier'. Fire dage efter kom Scharff og besøgte ham. --- Trods alt dette følte H.C. sig igen rastløs i København, og den 4. april 1861 netop lige efter udgivelsen af et nyt bind eventyr, bl.a. med **'Snemanden'**, og kun fire måneder efter sin hjemkomst fra den foregående rejse, tog han igen af sted, denne gang for at nå frem til Rom. -- Hans rejseledsager denne gang var Edvard Collins søn Jonas. Det omtales, at det var med til at gøre rejsen endnu mere febrilsk og H.C. mere nervøs.

Men H.C. følte nu at være for gammel til at rejse alene. Men spændingerne mellem dem var store, ikke mindst under dagrejsen til Rom. Det tog en helt måned, skiftevis med tog og diligencer. I Rom mødte H.C. en del personer af betydning for ham, bl.a. den norske digter Bjørnstjerne Bjørnson. Men som ved tidligere besøg i Rom, var det lidt af en skuffelse. Under det der er blevet betegnet som en kedelig ballet i teatret, påbegyndte han i sin fantasi en ny historie *'Psychen'*, som han arbejdede videre på under rejsen. --- Efter Rom rejste H.C. og Jonas videre til Schweiz, hvor de bl.a. opholdte sig i Montreux ved Genevesøen, med de storslåede Alpebjerge som bagland. Her skrev han på eventyret *'lisjomfruen'*, der er en et eventyr om en tragisk kærlighedshistorie om to Schweiziske bønder Rudy og Babette. -- I august 1861 var de tilbage i København. På hjemvejen besøgte han Ingemann i Sorø som så ofte før, efter en lang rejse. Her læste han op af *'lisjomfruen'*. Slutningen blev revideret, ligesom titlen blev det fra det oprindelige *'Alpejægeren'*. -- Og hans forholdet til Jonas endte dog så godt, at de blev 'dus'. Det beskrives sådan, at Jonas blev meget beæret heraf.

I vinteren 1861 - 62 blev forholdet til Scharff til et egentligt kærlighedsforhold. For ham læste H.C. sine erotiske historier *'Psychen'* og *'lisjomfruen'*, og som han skriver i sin dagbog omkring nytår *'Scharff tog jublende imod mig, fløi mig om Halsen og kyssede mig ! --'*. De havde efterfølgende hyppige gensidige besøg, og forholdet blev kendt omkring dem. Scharff var nu blevet solodanser ved teatret. H.C. blev af Jonas Collins søn Theodor, som i øvrigt var hans læge, advaret om at være forsigtig hermed. Omgivelserne 'grinte' af H.C. Men han holdt fast i forholdet, og ved Scharffs 26 års fødselsdag den 20 februar 1862, gav han ham en buket blomster og en bog med Fr. Paludan-Møllers digte. Nævnt for at vise, at H.C. godt kunne give andre digteres arbejde videre. Ved H.C.' 57 års fødselsdag den 2. april 1862, gav Scharff ham en tandbørste af sølv, med hans navn og dato indgraveret.

Scharff og Eckhardt rejste til Wien efter teatersæsonen i slutningen af juni. H.C. besluttede sig da for en meget eksotisk rejse, nemlig til Spanien og i juli 1862 rejste han af sted, og denne gang sammen med Jonas Collin. Det var en rejse han længe havde ønsket sig, med han mødte ikke her den opmuntrende opmærksomhed han 'plejede' at få hvor han kom frem. --- Han blev med sin specielle kropsbygning mere til 'morskab'. --- Iveren efter nye oplevelser og inspiration ved disse mange rejser han havde foretaget, var ved at svinde bort. Han var nu træt, irriteret og kedede sig ofte. Jonas havde det med at samle på forskellige ting og tage det med sig hjem. Bl.a. en samling af små dyr og snegle etc. Det spanske toldvæsen holdte dem derfor tilbage og de måtte vente på en nærmere undersøgelse, før de kunne rejse videre. I januar 1863, på vej hjem via Bordeaux, blev de to fotograferet. Billedet viser et par personer der var trætte og anstrengte.

Den kommende krig trak op allerede i 1863. Det satte sine spor, også omkring H.C. Forholdet til Scharff kølnedes samtidig, og længere hen på året skriver H.C. den 27. august i sin dagbog *'Scharffs Sværmeri for mig er nu forbi, nu fængsler anden Gjendstand Heltens Blik. Jeg er ellers ikke forstemt over det, som tidligere over lignede Skuffelser'*. Men forholdet havde holdt H.C. ung, men da det gik op for ham at det var forbi, følte han sig nu gammel. Han oplevede at han næppe mere ville opleve et kærlighedsforhold. --- I øvrigt giftede Scharff sig senere med en anden balletdanser, en kvinde ved navn Elvida Møller i 1874. Men hen gennem tiden kom Scharff og H.C. dog i de samme sociale kredse.

Krigen kom i 1864. Den var ventet. Men H.C. var mere hård ved tyskerne ved denne krig, end ved den forrige i 1848-50. Nu nægtede han at tale tysk. Han kunne ikke arbejde og skriver i januar 1864: *'Jeg føler mig trykket og forstemt, kan Intet bestille. Ønsker en Ende paa Alt'*. Aftenen før hans 59 års fødselsdag 2. april, skriver han *'Dette sidste Aar havde megen Prøvelse og Alvor -- Kongen døde, Krigen truer med Danmarks Ødelæggelse. Gammel er jeg blevet, kunstige Tænder har jeg faaet som pine mig. Jeg er ikke rask, det hælder mod graven og Bortgangen'*. --- Men da krigen var forbi rejste drømmene sig, og H.C. følte en ny inspiration. Da han var på Basnæs i julen og nytår 1864-65, begyndte han på *'Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekongen'*. Et resultat af alt det han havde følt og oplevet gennem sine følelser gennem den seneste periode. --- Han havde fortsat sin bopæl i Nyhavn. Han havde dog måtte forlade boligen op til flere gange, bl.a. på grund af regn der havde oversvømmet han soveværelse, så sne der kom ind i stuen, og så et påkrav om, at værtinden selv ville have lejligheden.

H.C. ejede ikke selv møbler, så han kunne blot pakke sin kuffert og rejse et andet sted hen i de perioder. Ind imellem boede han endda på det nye Hotel d'Angleterre, eller på Basnæs, eller måske rejste han til Sverige. En gang fik han en kort tid et værelse på kongens slot, hvor Bournonville var nabo. Et nyt bind eventyr blev udgivet i november 1865, og han havde allerede planlagt en rejse til Portugal, som blev påbegyndt i januar 1866. --- Jo livet var igen blomstret op for H.C.

I midten af 1860'erne knyttede H.C. nye betydningsfulde venskaber. Det var med forretningsmanden **Moritz Melchior** og dennes svoger vekselerer **Henriques**. De to var meget velhavende, og måske de rigeste udenfor adelens verden. De var af jødisk oprindelse, og havde en stærkt kulturel tilknytning, og kendte kunstnere kom i deres hjem. H.C. kom til at føle sig godt hjemme hos dem. Hver især havde desuden store luksuøse boliger inde i København, men også landsteder lige udenfor byen. Melchior havde villa 'Rolighed' på Østerbro, og Henriques 'Petershøi' lå i det skovrige Klampenborg. Til julen i 1865 skrev H.C. til Martin Henriques ' --- **Havde jeg et Hjem som Deres jeg tænkte da vist mindre paa at flyve af sted**'. --- På dette tidspunkt sker der desuden det, at familien Collin 'rykker' mere sammen. De gifter sig ind i hinandens familier, og båndene knyttes stærkere. H.C. glider nærmest ud i den familieudvikling. Det var derfor af meget stor betydning, at de to familier Melchior og Henriques med deres udsyn og åbenhed, tog venligt imod H.C.

Men i januar 1866 rejste H.C. trods alt dette af sted til Portugal. Melchior mødte op til afsked, og havde medbragt et udvalg af skindstøvler til den lange rejse i vinterens kulde. -- Rejsen gik via Bordeaux og Madrid for i maj af krydse grænsen mellem Spanien og Portugal. Han boede først hos generalkonsulen i Lissabon Jorge O'Neill, der var en ven af Wulffs i København. Her mødte han i øvrigt den portugisiske kong Fernando. Efterfølgende boede han en måned hos Jorges bror Carlos, der var vicekonsul i Setubal. --- Det blev Jorge O'Neill der åbnede op for at omtale det han kaldte H.C.'s seksuelle frustrationer. Han tilbød endda H.C. at skaffe ham til en prostitueret i Lissabon, men H.C. afviste i første omgang. Men tanken havde slået rod, og på hjemrejsen under et ophold i Paris den 30. august, opsøgte han et bordel. Han betalte fem franc og kunne vælge mellem fire piger. Han valgte en på 18 år, og så hende taget tøjet af. Men beretningen fortæller dog videre, at han blot ønskede at kunne sidde og tale med hende. Hen over tid er en række tilsvarende beretninger blevet omtalt, men alle med et lignende forløb.

Han kom tilbage til København i september 1866. Melchior tog imod ham og de kørte direkte til villa 'Rolighed', hvor der var forberedt en større modtagelse. --- I oktober flyttede H.C. til et nyt logi Lille Kongensgade 1, på hjørnet af Kongens Nytorv. Huset var opført i 1857, og således ret nyt. Han fik en toværelses lejlighed på tredje sal, hvorfra han kunne se lige over til Det kgl. Teater, som han jo i øvrigt ofte besøgte når han var i byen. Denne lejlighed var dog kun delvis møbleret, og opmuntret af Henriette Collin, købte han for første gang sin egen seng. Han udtrykker det selv sådan med omtale af, hvad fru Jette Collin havde skrevet, det som det udtrykkes '--- **saa kjønt: "en ældre Mand", saa maa jeg vel tænke paa Sengen, paa Dødsengen**'.

I det nye år 1867 skrev han til Henriette Collin '**Jeg tænker at Døden napper mig i dette Aar, vidste jeg det, saa fløi jeg strax ud i den vide Verden for ret at trække Veiret før det tages aldeles fra denne Ormesæk**'. Han fejrede sin 62 års fødselsdag hos familien Melchiors og rejste straks efter atter til Paris. Han mødte under denne korte rejse en journalist og redaktør af den danske avis Figaro, Robert Watt. Han havde tidligere trykt nogle af H.C.'s artikler. Watt elskede at fortælle om kvindelige erobringer. Beretningerne forundrede H.C. og udtrykker det sådan: '**Mon det er Sandhed, han er ungdommelig frisk men ikke saa elegant at Damerne som han beskriver dem kan saaledes kaste sig hen for ham ---**'.

Men atter hjemme. Mange indtryk fra rejsen sad dog i ham, men efter hjemkomsten læste han om den kommende Verdensudstilling i Paris. Det fangede igen H.C.'s opmærksomhed som '**et moderne eventyr**'. Det optog hans tanker meget. Sommeren 1867 tilbragte han bl.a. i villa 'Rolighed', på Basnæs' og på Holsteinborg. Men Melchior forstod hvor meget H.C. atter tænkte på Paris, og tilbød ham at betale endnu en rejse for ham i det kommende efterår, og betalte ham 300 rdl. hertil. Det blev en meget luksuøs rejse. Det tog en uge hver vej, og med kun to ugers ophold i Paris.

Hvor tæt opholdet var forbundet med seksuelle oplevelser kan alene antydes ved at han valgte Robert Watt som Guide rejseledsager. Det vides at de var på bordel, næsten så snart de var ankommet. Men alt tyder igen på, at H.C. alene blot 'talte' med den prostituerede, som han beskrev som en fattig pige. Nok kan det minde om et dobbeltliv mellem det private og det officielle billede af den nu så berømte digter, men det har antageligt givet ham en oplevelse af noget, der bidrog til at skrive om de mere erotiske elementer i hans videre arbejde.

Men langt større ting havde dog foregået i 1867. I foråret var han af kongen blevet udnævnt til etatsråd. --- Og videre hen på året, nærmere betegnet i december, blev han udnævnt til æresborger i Odense. En begivenhed hvor hans hjemby blev illumineret til hans ære. Skolerne blev lukket i den anledning, der blev flaget og et orkester spillede H.C.'s sang **'I Danmark jeg født, der har jeg hjemme'**. Børn dansede om ham og der var fakkeltog. -- Men -- han havde en slem tandpine, -- som det udtrykkes, **'en påmindelse om dødelighed'**. Det havde han lidt af siden 1830'erne. Han havde endda fået kunstige tænder i overmunden, men 'stumperne i undermunden' smertede. Han havde i virkeligheden haft det sådan, at han i perioder næppe kunne tale. --- Men så kommer der en dimension af H.C. der skal nævnes. Midt under denne fantastiske festivitas, får H.C. en oplevelse af, at nogen vil myrde ham, og ødelægge festlighederne. Sådan kunne H.C. også få det. En angst, en nyrose el. lign. --- Men efterfølgende fik han stor opmærksomhed overalt. Bl.a. fra Melchior, Robert Watt, kongen og mange andre. Men i sin dagbog skriver han om, at vennerne Collins og Drewsens ikke gjorde det. -- Han blev i Odense nogle dage, og ved sin afsked fik han blomster af borgmesterens kone, og biskoppen kørte ham til stationen. -- Da han som stor dreng forlod Odense, tog rejsen til København et par dage med dagvogn og sejlskip. Nu var der tog og tilmed 'skrueskib' d.v.s. dampskib, og rejsen kunne gøres på 'en aften' som det er udtrykt. Nytårsaften skriver H.C. **'Nu slutter Aaret 1867, det mest hædrende og Vexlende for mig, to gange var jeg i Paris -- jeg er blevet Etatsraad og har i Odense oplevet en Hyldest der høre til de mest sjældne i denne Verden ---'**.

Han arbejdede stille og roligt i vinteren 1868. Men tog igen på rejse da det blev forår. Det blev til Paris, Tyskland og Schweiz. I maj mødte han i Paris Einar Drewsen, og --- det berettes at de begge tog på bordel sammen. -- Forløbet gik som beskrevet i tidligere sammenhænge. Han skrev selv herom sådan, **'hvor jeg dog kun sad og talte med Fernanda, den lille Tyrkinde, medens E. morede sig. Hun var ellers den smukkeste, vi tale om Constantinopel, hendes Fødeby ---'**. --- Men videre herfra. H.C.'s seksuelle frustrationer blev udøst i hans lange eventyr **'Dryaden'** som sammen med en rejsebog om Portugal optog ham i sommeren 1868. -- En 'dryade' er en trænymfe, der bor i et hult træ. Derudfra går historien. Han stifter bl.a. bekendtskab med datidens store kritiker Georg Brandes. Nu var H.C. etableret, så Brandes trådte blidt frem. Han forstod H.C.'s følsomhed og respekterede den i H.C.'s levende live. Efter H.C.'s død blev Brandes mere kritisk. Han skrev bl.a. til Bjørnson i Norge, **at H.C.'s tanker kun var optaget af ham selv og at han ingen åndelig interesse havde'** -- En hård dom, som vi i eftertiden måske må tage afstand fra. Hvem ser ikke dybden i H.C.'s forfatterskab. H.C. forsøgte måske netop at forstå verden, en søgen der drev ham bevidst eller antagelig mest ubevidst. --- Som mange af vi andre i vor søgen. --- Men det skal tilføjes trods alt, at Brandes knyttede sig til den kreds af personer der beskyttede H.C. i hans alderdom, således Melchior, Henriques, Robert Watt og Carl Bloch.

Den 6. september 1869 fejrede H.C. halvtredsåret for sin ankomst til København, med en banket for 244 personer, hvorefter han rejste til Basnæs og senere til Wien og Sydfrankrig. Han skulle have mødt familien Melchior i Nice i julen, men deres datter var blevet syg. De var derfor fortsat til Algeriet i håb om mildere vejr. H.C. var så ensom, at han skrev hjem for at få den omend besværlige Jonas Collin, til at mødes med ham i Nice og følge ham til Paris. I marts 1870 var han tilbage i København. Han skrev selv herefter følgende **'Jeg har følt mig trykket af Vinteren, følt mig forstemt, aldeles intet skrevet ---'**. --- Men nu atter i gang. Han var travlt beskæftiget med sin sidste roman **'Lykke-Peer'**, en historie der minder en del om 'Aladdin', nemlig om en fattig dreng, der opnår stor berømmelse ved sit musikalske geni.

Flere og flere i hans verden dør. Dickens døde i juni 1870, endda noget yngre end han selv. En måned senere den da 89 årrige Signe Læssøe, vi måske ikke har hørt så meget om i det lange forløb, men som var den moderskikkelse, der havde taget sig af ham fra han kom til København. Yderligere døde politikeren Orla Lehmann kun 60 år gammel.

Hver gang én af vennerne døde stillede H.C. de sammen tankevækkende ord **'Er han nu Støv og Aske, død, slukt brændt ud som Lyset, der ikke mere er til --'**. -- I september 1870 flyttede han igen, nu til Tordenskjoldsgade lige op ad Det kgl. Teater. Det var to værelser på første sal af Hotel Garni Kronprinz Louisa, et pensionat der tilhørte to søstre. Men det var ikke tilfredsstillende og for dyrt. Men her påbegyndte han **'Tante Tandpine'** i 1871. Men i april flyttede han fra dette pensionat, til Hotel d'Angleterre med udsigt over Kongens Nytorv. -- Senere tog han på rejse til Norge og besøgte Bjørnson.

Sommeren blev tilbragt på 'Rolighed' og 'Petershøj', hvor han traf en anden gæst, en ung engelsk pige Annie Wood, der hævdede at have sovet med H.C.'s eventyr under hovedpuden, siden hun var seks år. En episode herfra må med her. H.C. var ligeglad med selskabets almindelige former. Han var således ikke særlig tilpasset det 'gæstgivende' hjem. Uanset hvor han var, insisterede han på at få serveret først ved bordet. Men da Annie Wood kom, fik hun som den engelske kvindelige gæst det fortrin, at der blev serveret for hende først. H.C. blev tavs og surmulede, og ville ikke spise, men forsvandt tidligt på aftenen. Senere næste dag gik han ud i køkkenet og sagde til tjeneren, at han kunne se, de ikke mere elskede ham, siden de tænkte mere på den engelske dame end på ham. Fru Henriques fik dog overtalt Annie Wood til at lade H.C. få serveret først.

Annie Wood har efterladt sig nogle betragtninger om hendes oplevelse af samværet med H.C. Hun lægger vægt på hans venlighed og Charme, hans åbne væsen og venlighed overfor tjenere. Men som det omtales, mest fremtrædende var det postyr, der fulgte af hverdagens forskellige forhold. Fik han f.eks. en torn i fingeren, og H.C. kunne godt lige at arrangere blomster, så skreg han hele dagen om det overfor alle han mødte, indtil alle i husstanden deltog i enten at bade hånden eller at nogen fjernede tornen. Det betød uendelig meget for ham at blive 'fiteret' og at kunne høre omgivelser tale godt om ham. --- Er omtalt fordi det med stor sandsynlighed giver et godt billede af H.C.'s karaktertræk.

Den 23. oktober 1871 flyttede H.C. ind i sit sidste hjem, Nyhavn nr. 18. -- Han var tilbage i 'sin gade' fra 1830'erne, dengang naboejendommen nr. 20. --- Her arbejdede han gennem vinteren 1871-72. Han skrev her **'Følt mig affældig, træt, gammel, bedrøvet over mig selv og mit Liv'**. Yderligere et bind eventyr udkom i marts, hvoraf mange først blev trykt i Amerika. Men nu længtes han efter endnu en udlandsrejse. Så snart vinteren var forbi, rejste han til Tyskland, Wien og Venedig. Hans ledsager var denne gang William Bloch. Blochs beretninger fra rejsen lyder mest af alt som en 'hypokonders' rejse ud i Europa. Som eksempler omtales, at H.C.'s paniske anfald kunne omfatte en overbevisning om, at han havde slugt en nål i noget kød, eller at en lille plet over det ene øjenbryn kunne komme til at vokse og dække hans øje, eller at han ville få brok, fordi Bloch var kommet til at slå ham på maven med sin stok, eller at han oplevede at have vand i knæet. --- Men tilbage i København, tilbragte han atter et par sommermåneder juni og juli i villa 'Rolighed'. Men selv skrev han **'Træt og mæt af Dage ! Gud giv mig en Idee ! Giv mig Virksomhed, det er elendigt at dovne hen --'**. I virkeligheden arbejde han nu stærkt på at gøre **'Tante Tandpine'** færdig, og i juli var den færdigskrevet. Og der kom mere, bl.a. **'Loppen og Professoren'** og **'Krøblingen'**. Men på efteråret 1872 skrev han sit sidste arbejde **'Hvad gamle Johanne fortalte'**. -- Men i hans dagbøger fortsatte han med at nedskrive, og det fortælles heri, at han altid var glad for at læse sine seneste eventyr højt, medens han måske endda reviderede et og andet heri. --- Men nu var hans tilstand ved at være sådan, at den ikke længere kunne tilregnes som 'hypokonder', nu var tilstanden alvor og berettiget. --- Og så skal det med. Han havde altid lidt af tandpine, men i januar 1873 mistede han sin sidste tand -- !!!

Men trods denne tilstand, eller måske 'derfor', kunne han ikke modstå tanken om et kurophold i Glion i Schweiz. Han rejste i april 1873 sammen med den unge forfatter Nicolai Bøgh. Men hans helbred blev ikke bedre af dette kurophold, og i slutningen af juli vendte han hjem til København 'svag og ødelagt' som han selv udtrykker det. Resten af sommeren tilbragte han i villa 'Rolighed', og kom først tilbage til sin lejlighed i Nyhavn hen på efteråret. --- Omkring nytåret 1873-74 fik han et anfald af mave og leversmerter. Det var tydeligt han nærmede sig døden. Til hans fødselsdag i 1874 udnævnte kongen ham til Konferensråd. Kort efter kom et telegram fra Carl Alexander, som han ikke havde haft kontakt med siden krigen 1864. Det rørte H.C. meget.

Han havde store smerter, men det værste for ham var at han ikke længere havde 'inspiration'. I sommeren 1874 skrev han fra Bregentved slot til fru Melchior **'Eventyr falder mig ikke ind ! Det er som have jeg udfyldt Cirkelen med Eventyr-Radier tæt ved hverandre. Gaaer jeg i Haven mellem Roserne - ja, hvad have da ikke allerede de og selv Sneglene fortalt mig ! Seer jeg det brede Aakandebblad, da har Tommelise allerede paa det endt sin Reise, Lytter jeg til Vinden - den har fortalt mig om Valdemar Daae og ved intet bedre. I skoven under de gamle Ege maa jeg erindre, at det gamle Egetræ for længst har fortalt mig sin drøm. Jeg får således ingen nye, friske indtryk, og det er trist --'**.

Men trangen til at udtrykke sig havde H.C. dog stadig i sig. Hvad han ikke længere formåede med at skrive, kunne han stadig give fra sig i sine papirklip. Det var en færdighed, han havde underholdt mange af hans venner med gennem tiden. Han var særdeles behændig med en saks. Annie Wood skriver sådan om 'saksen' i H.C.'s hænder, dog skrevet lidt tidligere, nemlig i 1871: **'Saksen bevæger sig hurtigt og tilsyneladende uden planlægning eller anstrengelse, og dog kommer der de dejligste unge damer i fine kjoler, det smukkeste løvhang på træer eller fine kurve i et yndigt, smukt mønster som ved trolddom ud af papiret --'**. Disse papirklip optog ham stadig mere. Det sidste han lavede i 1874 var til Dorothea Melchior og var meget kompliceret med hans yndlingsfigurer som Pjerrot, Ole Lukøje, en hofdame med vifte, en engel, en dansende pige, og så de mere tunge i relation til døden, som en ravn, søgende hænder og et dødningehoved. Fremragende klippekunst.

Da han fyldte 70 år den 2. april 1875, var vennerne klar over, at det blev den sidste fødselsdag, og gjorde meget ud af den. Dagen før havde man set kongens vogn køre ned til Nyhavn 18. Kongen havde hentet ham til Amalienborg for at give ham **'Kommandørkorset af Dannebrog af første grad'**. Det rygtedes lagt omkring, og der kom megen hyldest fra nær og fjern. Ja selv endda en artikel om ham i Daily News, der gav en meget fin omtale af ham, som han var særdeles glad for. På selve dagen kom kongen, kronprinsen og andre kongelige, samt borgmesteren fra Odense. -- Og mange andre. Een af Melchiors døtre havde udtænkt den tolv retters menu og gav retterne navn efter flere eventyr. Dagen sluttede nok ikke overraskende, med besøg i Det kgl Teater, selvfølgelig med opsætning af to af H.C.'s skuespil. .

I maj havde han et slemt anfald, men selv i denne sidste fase ønskede H.C. at få 'nedskrevet' enhver ting der hændte. Han kunne dog kun diktere, medens andre måtte skrive. Jonas Collin og en ung forfatter Johann Krohn, tilbragte flere nætter omkring ham i den svære tid. Egentlig ville H.C. gerne have haft den sidste tid på Bregentved, men han indså det ikke var muligt. Det blev derfor hos familien Melchior i dennes villa 'Rolighed'. Det var den 12. juni, og en tjener i huset blev sat til at passe ham. Det var i særlig grad fru Melchior der nedskrev, hvad H.C. gerne ville have i sin dagbog. Den 28. juli kunne H.C. ikke længere digtere, men fru Melchior skrev da selv. Den 31. juli siger han selv **'Spørg mig ikke om hvorledes jeg har det, jeg forstaaer Intet mere; jeg begriber intet'**.

H.C. var som altid, bange for at blive begravet som 'skindød'. Han bad derfor fru Melchior om at skære hans pulsåre over når han officielt døde. Hun distancerede sig hertil, ved at foreslå, at han som på sine rejser altid havde en seddel liggende på natbordet hvor der stod, **'Jeg er skindød'**. Det berettes, at der kom et lille smil fra H.C. --- Han døde den 4. august 1875, klokken 11,05 om formiddagen. Begravelsen fandt sted den 11. august i Københavns domkirke, Vor Frue Kirke. Tilstede var bl.a. kongen og kronprinsen og selvfølgelig et stort opbud af mange andre. Men der var ingen af H.C.'s slægtninge med.

I sit testamente efterlod han sin formue på 30.000 rdl. til Edvard Collin, sammen med rettighederne til hans arbejder. Disse rettigheder blev solgt til Forlaget Reitzel for 20.000 rdl. Det var efter datidens forhold en betydelig formue. Dette til trods for, at H.C. bestemt ikke havde levet sparsommeligt på nogen måde, bl.a. boet på hotel i lange perioder af livet, samt de mange kostbare rejser, i alt 30 udenfor landets grænser. Men penge havde ikke haft H.C.s opmærksomhed. Han var ligeglad med bohæve og lign. Ja end ikke om at have sin eget hus. --- **Han havde kun eet mål med sit liv og kunst, at blive berømt og accepteret af kongen. Han efterlod et billede af en særdeles egocentrisk person, med megen snobberi. Men han fik sine drømme opfyldt om 'berømmelse og accept'**.

H.C. blev begravet på Assistens Kirkegården i København, tilmed i et tredobbelt gravsted, hvor det var hans ønske, at Edvard Collin og hans hustru Henriette efterfølgende skulle ligge. Edvard udgav i 1882 sine erindringer om H.C. Den omtales som meget kold og kritisk, men indeholder dog også følgende: *'Jeg vil nu slutte med at omtale det Væsentlige ved ham, det, der angaaer hans Charakter. Jeg har seet ned i Dybden af hans Sjæl, og jeg har ikke ladet mig forvirre af hans Phantasies Udskeielser. Jeg veed, at han var god. Dette simple Vidnesbyrd vil ikke misforstaaes af dem, der havde kendt ham rigtigt'*.

Som forlængelse heraf, vil jeg medtage en beretning, der i eftertiden har givet anledning til opmærksomhed. H.C. bar altid en lille *'hjorteskindspung'* på sig. Denne pung rummede et eller flere stykker papir af særlig personlig karakter. Da han døde fandt man denne pung, helt inde på brystet. Det var Edvard Collin der blev boets executor. Han tog sig bl.a. af denne pung, og har efter eget udsagn fjernet en del af disse papirer. Ikke blot fjernet, man brændt det. Edvard Collin skulle have hævdet, at det han havde brændt var et kærlighedsbrev fra 'en ungdomskærlighed', nemlig Riborg Voigt. --- Eftertiden har sået tvivl om dette, for hvorfor skulle det brændes ? ----

Edvard døde i 1886 og Henriette i 1894. De blev begge begravet sammen med ham, men flere år senere blev de flyttet til det Collinske familiegravsted på Frederiksberg Kirkegård. H.C. forblev hvor han oprindeligt var begravet.

Med citat fra H.C.'s *'Grantræet'*: **Forbi, forbi , - - og det bliver alle Historier !**

Jørgen Olsen (2010)

A P P E N D I X

Her vil jeg angive de 30 rejser H.C. Andersen foretog udenfor landets grænser. De er oplyst fra Odense Museum med angivelse af rejseruter, og meget andet på følgende link :

<http://museum.odense.dk/andersen/rejser/index.aspx?lang=dk>

Nedenfor som oversigt i rækkefølge :

Rejse 1 : 1831
Tyskland

Rejse 2 : 1833-34
Tyskland, Frankrig, Schweiz, Italien, Østrig

Rejse 3 : 1837
Sverige

Rejse 4 : 1839
Sverige

Rejse 5 : 1840
Sverige

Rejse 6 : 1840-41
Tyskland, Østrig, Italien, Malta, Grækenland, Tyrkiet
Rumænien, Bulgarien, Serbien, Ungarn, Tjekkiet

Rejse 7 : 1843
Tyskland, Belgien, Frankrig

Rejse 8 : 1844
Tyskland, Polen

Rejse 9 : 1845-46
Tyskland, Tjekkiet, Østrig, Slovenien,
Italien, Frankrig, Schweiz

Rejse 10 : 1847
Tyskland, Holland, England, Skotland, Belgien

Rejse 11 : 1849
Sverige

Rejse 12 : 1851
Tyskland, Tjekkiet

Rejse 13 : 1852
Tyskland; Schweiz, Italien

Rejse 14 : 1854
Tyskland, Tjekkiet, Østrig, Slovenien, Italien

Side 29

Rejse 15 : 1855
Tyskland, Schweiz

Rejse 17 : 1857
Tyskland, Belgien, Frankrig, England

Rejse 19 : 1860
Tyskland, Schweiz

Rejse 21 : 1862-63
Tyskland, Schweiz, Frankrig, Spanien,
Marokko

Rejse 23 : 1866
Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig,
Spanien, Portugal

Rejse 25 : 1867
Tyskland, Frankrig

Rejse 27 : 1869-70
Tyskland, Tjekkiet, Østrig, Schweiz,
Frankrig, Monaco, Belgien

Rejse 29 : 1872
Tyskland, Tjekkiet, Østrig, Italien

Rejsen 16 : 1856
Tyskland

Rejse 18 : 1858
Tyskland, Schweiz

Rejse 20 : 1861
Tyskland, Schweiz, Frankrig, Italien

Rejse 22 : 1865
Sverige

Rejse 24 : 1867
Tyskland, Frankrig, Schweiz

Rejse 26 : 1868
Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig, Schweiz

Rejse 28 : 1871
Sverige, Norge

Rejse 30 : 1873
Tyskland, Schweiz
